

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİMDALI

İŞSİZLİK VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ: TÜRKİYE İBBS DÜZEY-2
BÖLGELERİ GENELİNDE BİR UYGULAMA

Yüksek Lisans Tezi

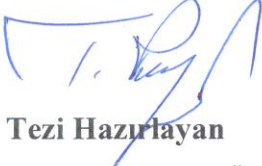
Turgut PENBEGÜL

Danışman
Doç.Dr. Serap ÇOBAN

Nevşehir
Haziran 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

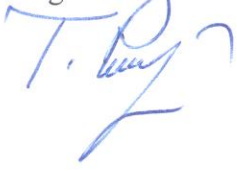
Turgut PENBEGÜL

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

"İşsizlik Ve Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İBBS Düzey-2 Bölgeleri Genelinde Bir Uygulama" adlı yüksek lisans tezi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Turgut PENBEGÜL

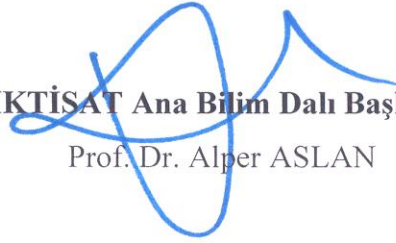
Danışman

Doç. Dr. Serap ÇOBAN

İKTİSAT Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Alper ASLAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Serap ÇOBAN danışmanlığında Turgut PENBEGÜL tarafından hazırlanan “İşsizlik ve Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İBBS Düzey-2 Bölgeleri Geneline Bir Uygulama” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

12.06.2018

JÜRİ

Danışman : Doç. Dr. Serap ÇOBAN

Üye : Dr. Öğr. Ü. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

Üye : Dr. Öğr. Ü. Mert TOPCU

İMZA

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 21/06/2018 tarih ve 2018.25.135 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

21.06.2018
[Handwritten signature]
Dr. Vedat AKTEPE
Enstitü Müdürü

**İŞSİZLİK VE BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ: TÜRKİYE İBBS DÜZEY-2
BÖLGELERİ GENELİNDE BİR UYGULAMA**

Turgut PENBEGÜL

Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran 2018

Danışman: Doç. Dr. Serap ÇOBAN

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'de İBBS Düzey-2 bölgeleri için ekonomik büyümenin işsizlik üzerindeki etkisi araştırılmakta ve değişkenlere ilişkin katsayı tahminleri yapılmaktadır. Çalışmada kullanılan veri seti yıllık olup, 2004-2014 yıllarını kapsamaktadır. Bu amaca yönelik çalışmada yatay kesit bağımlılığını dikkate alan CIPS istatistiği uygulanmıştır. Panel veri seti için istatistiki CIPS değeri %10 düzeyinde anlamlı kabul edilmiştir.

Ulaşılan sonuçlara göre; toplam işsizlik ve erkek işsizlik ile büyüme arasındaki ilişki 12 bölgede negatif yönde ve anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır. Kadın işsizlik ile büyüme arasındaki ilişki ise sadece 4 bölgede negatif yönde ve anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Ekonomik Büyüme, Düzey-2 Bölgeleri.

**RELATIONSHIP BETWEEN UNEMPLOYMENT AND ECONOMIC
GROWTH: EVIDENCE FROM LEVEL-2 REGIONS OF TURKEY**

Turgut PENBEGÜL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Institute of Social Sciences

Department of Economi, Master's Degree Thesis, June, 2018

Supervisor: Doç. Dr. Serap ÇOBAN

ABSTRACT

In this study, the affect of economic growth on unemployment researched coefficient estimates about variables are made for level-2 regions in Turkey. Data set used in the study in cludes 2004-2014. CIPS statistic considering horizontal section dependency was applied. CIPS statistical value for panel data set was accepted at 10 percent level.

According to the results, the relationship between total unemployment and male unemployment is affected in a negative and meaningfulway in 12 regions.

The relationship between female unemployment and growth is affected in a negative and meaningfulway only in 4 regions.

Keywords: Unemployment, economic growth, level-2 regions

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın planlanmasında ve gerekleőtirilmesinde ynlendirmeleri ile bana rehberlik eden özellikle istatistiksel analizler konusunda hibir yardımını esirgemeyen danıőmanım Do. Dr. Serap OBAN'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırma boyunca beni destekleyen, araştırmanın her aőamasında bana yardım etmeye gönüllü olan eőim Tuba PENBEGÜL' e çok teşekkür ederim.

Turgut PENBEGÜL

Haziran, 2018

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM İŞSİZLİK VE BÜYÜME

1.1. İşsizlik Tanımı ve Kavramları.....	3
1.1.1. İktisat Ekollerine Göre İşsizlik.....	5
1.1.1.1. Klasik Ekol.....	5
1.1.1.2. Neo Klasik Ekol.....	6
1.1.1.3. Keynesyen Ekol.....	6
1.1.1.4. Post Keynesyen Ekol.....	6
1.1.1.5. Yeni Keynesyen Ekol.....	7
1.1.1.6. Monetarist Ekol.....	7
1.2. Büyüme ve İşsizlik Arasındaki İlişki Olarak Okun Yasası.....	8
1.3. Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Ve Büyüme.....	9
1.3.1. Türkiye’de İşsizlik Oranları.....	9
1.3.1.1. İşsizlik Oranlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	11

1.3.1.2. İşsizlik Oranlarının Yaş Gruplarına Göre İncelenmesi.....	12
1.3.1.3. İşsizlik Oranlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi.....	13
1.3.1.3.1. Lise Altı Eğitimlilerin İşsizlik Durumu.....	13
1.3.1.3.2. Genel Lise Eğitimlilerinin İşsizlik Durumu.....	14
1.3.1.3.3. Mesleki ve Teknik Lise Mezunlarının İşsizlik Durumu.....	15
1.3.1.3.4. Yüksek Öğretim Mezunlarının İşsizlik Durumu.....	15
1.3.2. Türkiye’de Büyüme Oranları.....	16
1.3.2.1. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Büyüme Hızı.....	16
1.3.2.1.1. Tarım Sektörünün Büyüme Hızı.....	16
1.3.2.1.2. İmalat Sanayi Sektörünün Büyüme Hızı.....	17
1.3.2.1.3. Hizmet Sektörünün Büyüme Hızı.....	18
1.3.2.2. İktisadi Faaliyet Kollarının GSYH İçindeki Payları.....	19
1.3.2.2.1. Tarım Sektörünün GSYH İçindeki Payı.....	19
1.3.2.2.2. İmalat Sanayi Sektörünün GSYH İçindeki Payı.....	19
1.3.2.2.3. Hizmet Sektörünün GSYH İçindeki Payı.....	20
1.3.3. İşsizlik ve Büyüme Rakamlarının Birlikte İncelenmesi.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİK-BÜYÜME İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR

ARAŞTIRMASI

2.1. İşsizlik ile Büyüme İlişisini Okun Yasası Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalar.....	25
2.2. İşsizlik ile Büyüme İlişisini Nedensellik Yönünden İnceleyen Çalışmalar.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İBBS DÜZEY-2 BÖLGELERİNDE İŞSİZLİK VE BÜYÜME
İLİŞKİSİ: AMPİRİK BULGULAR

3.1. Veri Seti ve Araştırmanın Yöntemi.....	41
3.1.1. Veri Seti.....	41
3.1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	42
3.1.2.1. CIPS Testi.....	43
3.1.2.2. Ortak İlişkili Etkiler-Ortalama Grup (CCE-MG) Yöntemi....	45
3.1.3. İşsizlik ve Büyüme İlişkisine Yönelik Ampirik Bulgular.....	46
3.1.3.1. CIPS Testi Sonuçlarının Analizi.....	46
3.1.3.2.Ortak İlişkili Etkiler-Ortalama Grup (CCE-MG) Yöntemi	
Sonuçlarının Analizi.....	47
SONUÇ.....	48
KAYNAKÇA.....	52
ÖZGEÇMİŞ.....	61

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADF: Augmented Dickey Fuller

CADF: Cross- Sectionally Augmented İstatistik

CIPS: Cross-Sectionally Augmented IPS

EKK: En Küçük Kareler

GDP: Gross Domestic Product

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

G-7 : Group of Seven

ILO : International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

İBBS:İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması

M-TAR : Multiple Threshold Autoregressive (Çoklu Eşik Otoregresif)

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development

VAR : Vector Autoregressive

VECM: Vector Error Correction Model

TAR : Threshold Autoregressive

TL : Türk Lirası

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1 : Türkiye'de 2004-2014 İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılım Oranları.11	
Grafik 2 : Türkiye'de 2004-2014 Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları.....13	
Grafik 3 : 2004-2014 Türkiye'de Lise Altı Eğitimlilerin İşsizlik Oranları.....14	
Grafik 4 : 2004-2014 Türkiye'de Genel Lise İşsizlik Oranları.....15	
Grafik 5 : 2004-2014 Türkiye'de Mesleki ve Teknik Lise İşsizlik Oranları.....15	
Grafik 6 : 2004-2014 Türkiye'de Yüksek Öğretim İşsizlik Oranları.....16	
Grafik 7 : 2004-2014 Türkiye'de Tarım Sektörün Büyüme Hızı.....18	
Grafik 8 : 2004-2014 Türkiye'de İmalat Sanayi Sektörü Büyüme Hızı.....18	
Grafik 9 : 2004-2014 Türkiye'de Hizmet Sektörlerinin Büyüme Hızı.....19	
Grafik 10 : 2004-2014 Türkiye'de Tarım Sektörünün GSYH İçindeki Payı.....20	
Grafik 11: 2004-2014 Türkiye'de İmalat Sanayi Sektörünün GSYH İçindeki Payı.21	
Grafik 12: 2004-2014 Türkiye'de Hizmet Sektörlerinin GSYH İçindeki Payları.....22	
Grafik 13: Türkiyede 2004-2014 Büyüme ve İşsizlik Oranları.....23	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'de 2004-2014 Cinsiyete Göre İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılım Oranı.....	12
Tablo 2: Türkiye'de 2004-2014 Büyüme Oranları.....	17
Tablo 3: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS Düzey-2).....	42
Tablo 4: CIPS Testi Sonuçları.....	46
Tablo 5: CCE-MG Modeli Genel Tahmin Sonuçları.....	47
Tablo 6: CCE-MG Modeli Bölge Bazında Tahmin Sonuçları.....	48

GİRİŞ

İşsizlik olgusu, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya ve ülkemiz ekonomisi hızla büyümesine rağmen işsizlik oranlarındaki artış, istihdam ile büyüme arasında iktisat teorisinde eskiden beri kurulan doğrusal ilişkinin sorgulanmasına yol açmış ve son yıllarda işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yapılmıştır.

Amerikalı iktisatçı Arthur M. Okun tarafından, işsizlik ile ekonomik büyüme arasındaki ters yönlü ilişki ilk defa ortaya atılmış ve Okun yasası olarak literatüre girmiştir. Birçok araştırmada, genellikle farklı ülkeler ve dönemler için Okun yasasının geçerliliğini tespit edilmiş ancak katsayı değerinin farklı olduğu görülmüştür. Bazı araştırmalarda ise, işsizlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkisinin, doğrusal olmayan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu küçülen ekonomide, işsizlik artışı çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kriz sonrası uygulanan ekonomik politikalar sonucu Türkiye ekonomisi hızlı bir şekilde büyümesine rağmen, işsizlik oranlarında ciddi düşüşler yaşanmamıştır. 2004-2009 yılları arasında ekonomimiz ortalama %6,3 oranında büyümesine rağmen, 2004 yılında %10,8 olan işsizlik oranı, 2005 yılından itibaren çok az miktarda azalmaya başlamıştır. Ancak bu azalma devam etmemiş ve işsizlik oranı 2009 yılında yaşanan Küresel krizin etkisiyle %14’ lük oran ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2009 yılından sonra tekrar ekonomimiz ortalama %7,6 oranında büyümesine rağmen, bu büyümenin işsizlik oranlarını yine çok az miktarda etkilediği görülmüştür. Bu durum Okun, büyüme ile işsizlik arasında negatif bir ilişkiyi ortaya koyan yasasının geçerliliğinin ve Türkiye’nin istihdam yaratmayan büyüme sürecinde olup olmadığının sorgulanmasına neden olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de İBBS Düzey-2 bölgelerinde büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi, 2004-2014 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanarak incelemektir. Bu inceleme yapılırken Ortak ilişkili etkiler-ortalama grup (CCE-MG) yönteminden yararlanılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; işsizlik, istihdam kavramları ve işsizlikle ilgili iktisat ekollerine ilişkin bilgiler verilmekte, Okun Yasası açıklanmaktadır. Ayrıca bu bölümde Türkiye’de işsizlik ve ekonomik büyüme oranlarının istatistiki analizi yapılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, dünyada ve Türkiye’de işsizlik ve büyüme ilişkisine yönelik literatür çalışması verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, uygulamaya yer verilmekte ve bu amaçla kullanılan veri seti ve ekonometrik yöntem üzerinde durulmaktadır. Öncelikle uygulama dönemi ve kullanılan değişkenler belirlenmektedir. Daha sonra uygulanan ekonometrik yöntemler açıklanmakta ve elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlarına yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİK VE BÜYÜME

1.1. İşsizlik Tanımı ve Kavramları

1988 yılından itibaren istihdam ve işsizlik oranlarının ölçümü Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) tarafından yapılmaktadır. İstihdam ve İşsizlik oranları belirlenirken kullanılan kavramların resmi tanımları şu şekildedir (www.tuik.gov.tr,2017):

Üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane), huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapisane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler dışında kalan nüfusa **kurumsal olmayan nüfus** denir. Kurumsal olmayan nüfus içerisindeki 15 ve daha yukarı yaşta nüfusa ise **kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus** denir.

İşgücü, İstihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar. İşgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranına ise **İşgücüne katılma oranı** denilmektedir.

İstihdam, işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfus istihdam edilen nüfustur. **İşbaşında olanlar**, yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir. **İşbaşında olmayanlar ise**, işi ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmasa da kendi hesabına ve işverenler istihdamda kabul edilmektedir. Ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan fertler; ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az % 50 ve daha fazlasını almaya devam ediyorsa istihdamda kabul

edilmektedir. Bununla birlikte, referans haftası içinde "1 saat" bile çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler istihdamda kabul edilmemektedir. Üretici kooperatifi üyeleri, bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı vb.) karşılığında çalışan çıraklar ve stajyer öğrenciler de istihdam halinde olanlar kapsamına dahil edilmektedirler. İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranına **istihdam oranı** denir. **Eksik istihdam**, Zamana Bağlı Eksik İstihdam ve Yetersiz İstihdam olarak ikiye ayrılmaktadır; **zamana bağlı eksik istihdam**, referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde toplam olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir. **Yetersiz istihdam** ise zamana bağlı eksik istihdam kapsamında yer almamak koşuluyla, referans haftasında istihdamda olan, son 4 hafta içinde mevcut işini değiştirmek için veya mevcut işine ek olarak bir iş aramış olan ve böyle bir iş bulduğu takdirde 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir. Bir de **Kayıt dışı istihdam** kavramı vardır, bu da; referans haftasında yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanlar olarak tanımlanır.

İşsiz, referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dahildir. **İşsizlik oranı** ise işsiz nüfusun işgücü içerisindeki oranıdır.

İşgücüne Dahil Olmayanlar: İşsizveya istihdamda bulunmayan 15 ve daha yukarı yaşta kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustur. İşgücüne dahil olmayanlar gruplara ayrılmışlardır; **iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar**, çeşitli nedenlerle bir iş aramayan, ancak 2 hafta içinde işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir ve iki alt başlıkta ele alınmaktadır; **iş bulma ümidi olmayanlar**, daha önce iş aradığı halde bulamayan veya kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmadığı için iş aramayan ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir. **Diğer** diye nitelendirilen grup ise, mevsimlik çalışma, ev kadını olma, öğrencilik, irade sahibi

olma, emeklilik ve çalışamaz halde olma gibi nedenlerle iş aramayıp ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir.

Mevsimlik çalışanlar, mevsimlik çalışması nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir. **Ev işleriyle meşgul** tanımı, kendi evinde ev işleriyle meşgul olması nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişiler için kullanılmaktadır. **Eğitim/öğretim** gruplandırmasında ise, bir öğrenim kurumuna devam etmesi nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir. **Emekli**, bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli olduğu için iş aramayan ve işbaşı yapmaya da hazır olmayan kişilere denir. **Çalışamaz halde**, bedensel özür, hastalık veya yaşlılık nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir. **Diğer** olarak gruplandırılanlar ise, ailevi ve kişisel nedenler ve bunun dışındaki diğer nedenler ile iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.

1.1.1. İktisat Ekollerine Göre İşsizlik

1.1.1.1. Klasik Ekol

Klasik iktisatçılara göre ekonomide tam rekabet şartları altında fiyat ve ücretlerin tam esnekliği varsayımları altında, ekonomideki faaliyetlerin hepsi fiyat mekanizması yoluyla otomatik olarak en etkin biçimde çözümlenecektir. Böyle bir durumda ekonomiyi devletin müdahale etmesi gereksizdir. Klasik iktisatçıların bu konuda en önemli savı tam istihdamın kendiliğinden sağlanacağıdır. Ekonomi hem kısa dönemde hem de uzun dönemde tam rekabet şartlarının varlığı varsayımı altında esnek reel ücretler yoluyla tam istihdam noktasında dengeye gelmektedir. Bu, reel ücretlerle ters orantılı emek talep eğrisiyle doğru orantılı emek arz eğrisinin kesiştiği noktadır. Bu noktada cari reel ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkes istihdam edildiğine göre, bu nokta tam istihdam dengesini ve bu dengeye emek piyasasında kendiliğinden varılacağını ifade etmektedir. Klasik iktisatçılara göre, piyasada gayri iradi işsizliğin sebebi emek piyasası ve ücretlere müdahale edilmiş olmasıdır. Devlet tarafından müdahale yapılmış ise bu müdahaleden vazgeçmeli ve ücretleri serbest bırakılmalı, müdahaleyi

işçisindikaları yapmış ise bu sendikalar önlenmeli ve emek piyasasında tamrekabet şartları yeniden oluşturulmalıdır(Birol ve Gencer, 2014:262).

1.1.1.2. Neo-Klasik Ekol

Tam istihdam analizi olan Neo-klasik teori, işsizlik sorununugönüllü bir işsizlik olarak görmüştür. Tam rekabet koşulları geçerli iken işgücü arzı ile işgücü talebi, bir denge gerçekücret düzeyi oluşturacağı için bu denge durumunda işgücü talebi işgücü arzına eşit olacağından bu durumda işsizlikten söz edilemeyeceğini,gerçek ücretin düşmesine engel olmanın işsizliği yaratan tek neden olduğunu ileri sürmüşlerdir.Gerçek ücret düzeyinde tüm çalışmak isteyenlerin iş bulabileceğini,fakat denge ücret düzeyinin üstünde bir ücretle çalışmak isteyenlerin iş bulamayacaklarını ve bu kişilerinde gönüllü işsizler olduklarını belirtmişlerdir(Bulutay, 1995:21-23).

1.1.1.3. Keynesyen Ekol

Keynes,klasik iktisatçıların temel varsayımı olan “her arz kendi talebini yaratır.” fikrine karşı çıkmakta ve talebe göre üretimin şekillendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Keynes ekonomide genelde tam istihdam dengesinin sağlanamayacağı, bunun yerineeksik istihdam denge seviyesinin var olacağını savunmaktadır (Dinler, 2001:448).

Keynes ekonomide tam istihdamın sağlanmasının iki yolu olduğunu söylemektedir. Bu yollardan birincisi, ücret ve fiyatlarda katılık olmasına rağmen uzun dönemde parasal ücret ve fiyatlardaki düşüşlerden dolayı dengenin yeniden sağlanmasıdır. İkinci yol ise, maliye ve para politikaları ile azalan talebi arttırarak dengenin sağlanmasıdır(Lordoğlu ve Törüner, 1995:173-174).

1.1.1.4. Post Keynesyen Ekol

Post Keynesyen ekol, işsizlik sorununa ücretler üzerinden yaklaşmakta ve ücretlerin ekonomide kendiliğinden belirlenmediğini ileri sürmektedirler. Dünya genelinde üretim faaliyetlerini sürdüren çok uluslu şirketlerin ve sendikaların ücretlerin

belirlenmesinde önemli bir role sahip olduğunu belirtmişlerdir. Çok uluslu şirketlerin emeği ithal ve ihraç edebildiğini, bununda emek piyasasına doğrudan bir müdahale olduğunu ve bu durumun ücretler üzerinde direk etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Sendikaların ise emek arzını kümülatif hale getirdiğinden ücretlerin yükselmesi yönünde bir etki yaptığını öne sürmüşlerdir(Akcan, 2016:32).

Post Keynesyenler tam istihdamın gerçekleşmesi için ya devletin talebi arttıracak yatırımlar yapıp büyümeyi sağlayarak istihdamı da arttırması gerektiğini yada devletin son işveren olarak gönüllü işsizlerin haricindeki işsizlere istihdam sağlaması gerektiğini savunmuşlardır(Göker ve Dane, 2013:111).

1.1.1.5. Yeni Keynesyen Ekol

Yeni Keynesyen Ekol, 1970'li yıllarda yoğun bir şekilde eleştiri alan Keynesyen Ekol'ün yeniden değer kazanması için çalışan iktisatçılardan oluşmaktadır. Bu iktisatçılar göre ekonomide bazen dalgalanmalar olabilir, bazı dönemlerde mevcut ücret düzeyinde çalışmak isteyenlerin iş bulamayarak işsizliğe neden olabilmektedirler. Bu iktisatçılar temelde işgücü piyasasının önündeki engelleri üç temel teori ile açıklamışlardır (Büyükakın, 2007:31). Bunlar; etkinlik ücreti teorisi, içeridekiler-dışarıdakiler teorisi ve örtük sözleşmeler teorisi.

Etkinlik ücreti teorisine göre, firmalar ücretleri düşürdüklerinde emek verimliliğinin azalması, işgücü dolaşımının artması ve işe bağımlılığın azalmasına neden olacağını düşündükleri için işsizliğin varlığında bile ücretleri azaltmak istememektedirler. Bu da piyasada kalıcı bir işsizliğin oluşmasına yol açmaktadır(Büyükakın, 2007:31).

İçeridekiler-dışarıdakiler teorilerine göre, firmalar daha düşük ücret vererek yeni işçi çalıştırmanın risklerine katlanmak istemezler. Çünkü firmalar yeni işçilerin nitelik kazanması için katlanmak zorunda kalacağı masraflardan kaçınmak istemektedir (Büyükakın, 2007:31).

Örtük sözleşme teorisine göre, işçiler işyerlerinin karlılığı hakkında yeterli bilgileri bulunmamaktadır. İşverenlerinde işçilerin diğer gelirleri hakkında yeterli bilgiye

sahip değildirler. Tarafların birbirleri hakkındaki yetersiz bilgileri optimal kararlar almalarını engellemektedir (Büyükakın, 2007:31).

1.1.1.6. Monetarist Ekol

Monetarist iktisatçılar piyasada tam rekabet ve tam istihdamın varlığına inanmaktadırlar.Devletin piyasaya yaptığı yanlış müdahalelerin piyasayı olumsuz etkilediğini düşünmektedirler.

Monetarist iktisatçılardan Milton Friedman ve Edmund Phelps, Phillips'in analizinde nominal ücretin baz alınmasının yanlış olduğu, bunun yerine reel ücretlerdeki "beklenen" değişim oranının baz alınması gerektiğini savunmuşlardır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007:26).

Monetaristlere göre ekonomide tam istihdam düzeyinde iken oluşacak işsizlik iradi niteliktedir (Biçerli, 2007: 555).

1.2. Büyüme ve İşsizlik Arasındaki İlişki Olarak Okun Yasası

Arthur M. Okun, 1947-1960 dönemine ait üçer aylık verileri kullanarak ABD ekonomisi için büyüme ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Okun yasası farklı yaklaşımla modellenmiştir(Bocutoğlu, 2009:73).

Birinci yaklaşım, ekonominin daralma döneminde reel gayri safi millihasilada meydana gelen azalmanın işsizlik oranında meydana getirdiği artışı ile genişlemedöneminde reel GSMH da meydana gelen artış sonucu işsizlik oranındaki azalmayiele alır. Fark modeli olarak da adlandırılan bu model regresyon denklemi olarak şüşekilde ifade edilmektedir;

$$\Delta ut = \beta_0 + \beta_1 \Delta yt/yt-1 + \epsilon t(1.1)$$

(1.1) numaralı denklemde Δut işsizlik oranındaki değişmeyi, yt reel hasıla oranını, t zaman indisini, β_0 ve β_1 regresyon katsayılarını ve ϵt hata terimini ifade etmektedir.

Denklemden β_1 parametresinin işareti negatiftir ve “Okun katsayısı” olarak adlandırılmaktadır.

$-\beta_0/\beta_1$ oranı işsizliği değiştirmeyen reel hasıla büyüme oranını gösterir. Eğer $-\beta_0/\beta_1$ oranı üzerinde büyüme gerçekleşirse işsizlik oranı azalacak, $-\beta_0/\beta_1$ oranının altında bir büyüme gerçekleşirse işsizlik oranı artacaktır. Okun’un ABD ekonomisi için yaptığı çalışmaya göre, β_0 parametresini 0.3 ve β_1 parametresini -0.07 olarak hesaplamış ve $-\beta_0/\beta_1$ oranı yaklaşık 4 olarak tespit edilmiştir.

İkinci yaklaşım ise, işsizliğin ekonomide oluşturacağı GSMH düşüşünü ele alır. Açıkmodeli olarak adlandırılan bu yaklaşım için kurulan denklem aşağıdaki gibidir;

$$(y_t - y_t^*) = a(ut - ut^*) + et, a < 0 \quad (1.2)$$

(1.2) numaralı denklemde y_t cari hasılayı, y_t^* potansiyel hasılayı, ut cari işsizlik oranını, ut^* doğal işsizlik oranını, a Okun katsayısını ve et hata terimlerini gösterir. Okun’un ABD ekonomisi için yaptığı analiz sonucunda a değerini 3 olarak hesaplamıştır. Cari tahminler ise bu değer yaklaşık olarak 2,5 olduğunu ortaya koymaktadır (Bocutoğlu, 2009:74).

1.3. Türkiye Ekonomisinde İşsizlik ve Büyüme Oranları

Ekonominin önemli göstergelerinden olan büyüme ve işsizlik rakamları 2004-2014 yılları için incelendiğinde; 2004 yılında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de küresel ekonomideki olumlu gelişmelere paralel olarak yüksek büyüme oranları gerçekleşmiş ancak bu durum istihdam oranlarına pek yansımamıştır. 2008 yılı ve 2009 yıllarında yaşanan küresel krizin etkisiyle Türkiye’de yaşanan negatif büyüme sonucu işsizlikte bu yıllarda çok artmıştır. Türkiye ekonomisi 2010 ile 2014 yılları arasında da ortalama %7,6 büyüme oranı yakalamış olsada bu olumlu büyüme rakamları istihdam oranlarına yansımamış ve işsizlik oranlarında önemli bir değişim olmamıştır.

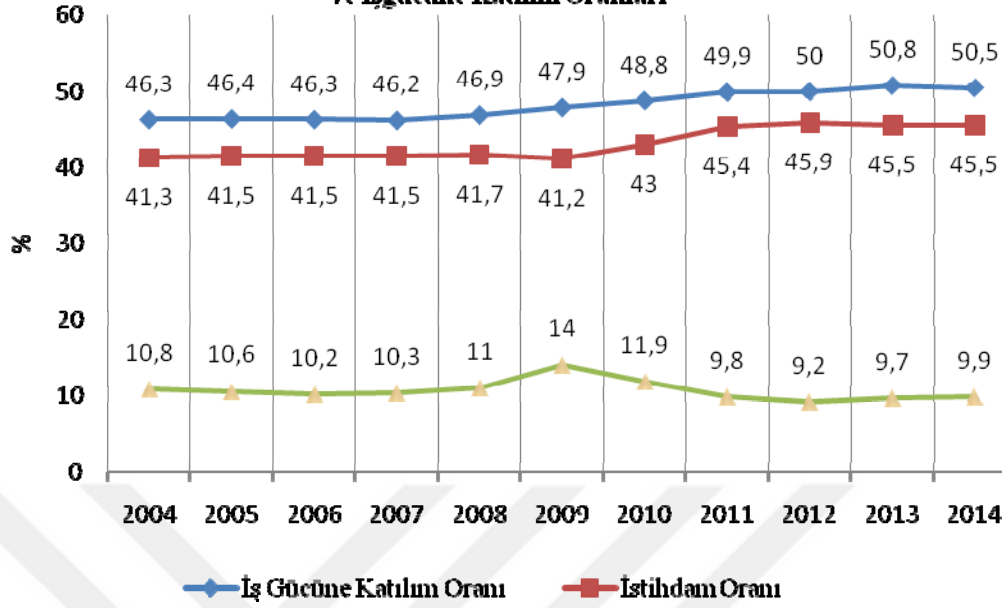
Aşağıda 2004-2014 dönemlerine ait istatistiksel verilere göre işsizlik ile büyüme oranları incelenmektedir.

1.3.1. Türkiye’de İşsizlik Oranları

Türkiye’de 2004-2014 dönemlerine ait istihdam, işsizlik ve işgücüne katılım oranları incelendiğinde, OECD ülkelerinde ortalama işgücüne katılma oranı %68-70 düzeyinde iken, Türkiye’de işgücüne katılma oranı 2004-2014 dönemi için ortalama %43,05 olarak gerçekleşmiştir. Grafik 1 incelendiğinde 2004 yılı istihdam oranının %41,3 olduğu, takip eden yıllarda bu oranın 2009 yılına kadar çok düşük seviyelerde yükseldiği görülmektedir. 2009 yılındaki negatif büyüme sonucunda ise istihdam oranının %41,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2009 yılından sonra ortalama %7,6 büyümenin gerçekleşmiş olmasına rağmen, 2014 yılına baktığımızda istihdam oranının ancak %45,5 oranına yükseldiği görülmüştür. 2004 yılında %10,8 olan işsizlik oranı, 2005 yılından itibaren azalmaya başlamış ancak, 2009 yılında yaşanan Küresel krizin etkisiyle %14’ lük oran ile işsizlik çok yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. 2009 yılında sonra işsizlik oranları azalmaya başlamış ve 2011 yılında %9,8 ile tek haneli rakamlara inmiştir.

Türkiye’de artan genç nüfusa istihdam olanaklarının sağlanamaması, sanayideki büyümenin sürekliliğinin sağlanamaması, tarım kesimindeki işgücü fazlasının tarım dışındaki sektörler tarafından yeterli ölçüde istihdam edilememesi gibi sebepler Türkiye’de işsizliği yapısal bir sorun olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Grafik 1 : Türkiye'de 2004-2014 İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılım Oranları

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri Veri Tabanı, 2017.

1.3.1.1. İşsizlik Oranlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

İşgücü verileri cinsiyete göre incelendiğinde, özellikle işgücüne katılım açısından kadınların durumu daha sorunlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıllar itibariyle çok ciddi bir artış göstermemekle beraber, Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı, ortalama olarak %26,48 ile OECD ülkelerine göre çok düşük bir seviyededir.

Tablo 1’de verilen istihdam oranları incelendiğinde, 2004-2014 yılları arasında kadın istihdamının arttığı, erkek istihdamının ise 2005-2009 yılları arasında azaldığı ve 2010-2014 yılları arasında arttığı görülmektedir. İstihdam edilen kadın sayısı 2004 yılında 5.047 bin kişi iken, yıllar itibariyle giderek artmış ve 2014 yılında 7.689 bin kişi olmuştur. Kadınların iş gücüne katılım oranı 2004 yılında %20,8 iken, 2006 yılından itibaren yükselişe geçmiştir ve 2014 yılında %30,3 olarak gerçekleşmiştir. İstihdam edilen erkeklerin sayısı 2004 yılında 14,585 bin kişi iken, 2014 yılında 18.244 bin kişi olmuştur. Erkek istihdam oranı 2005-2009 döneminde sürekli azalmış; 2005’de %63,2 iken 2009’de %60,7 olmuştur. 2009 Küresel kriz yılında kadın istihdam oranının arttığı, erkek istihdam oranının ise azaldığı görülmektedir. 2014 yılında istihdam edilen kadınların sayısı 7.689 bin iken, kadın

istihdam oranı %26,7'dir ve istihdam edilen erkeklerin sayısı 18.244 bin iken, erkek istihdam oranı %64,8'dir.

Erkek istihdamının kadın istihdamından daha yüksek olduğu Türkiye'de, kadın işsizlik oranlarının erkek işsizlik oranlarından daha yüksek olduğu görülebilmektedir. 2004 yılında kadın işsizlik oranı %11 iken, erkek işsizlik oranı %10,8'dir. 2009 yılında kadın işsizlik oranı %14,3 iken, erkek işsizlik oranı %13,9 olmuştur. 2014 yılında ise kadın işsizliğinin %11,9'a düştüğü, erkek işsizliğinin ise %9 olduğu görülmüştür.

Kadın işsizlik oranının daha yüksek olmasının sebepleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aile ve toplum yapısı, kadın iş gücünün eğitim düzeyinin düşük olması, kentlere olan göç sonucu kadınların işsiz kalması gibi faktörler sayılabilir.

Tablo 1: Türkiye'de 2004-2014 Cinsiyete Göre İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılım Oranı

Yıl	Kadın			Erkek		
	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
2004	23,3	20,8	11	70,3	62,7	10,8
2005	23,3	20,7	11,2	70,6	63,2	10,5
2006	23,6	21,0	11,1	69,9	62,9	9,9
2007	23,6	21,0	11,0	69,8	62,7	10,0
2008	24,5	21,6	11,6	70,1	62,6	10,7
2009	26,0	22,3	14,3	70,5	60,7	13,9
2010	27,6	24,0	13,0	70,8	62,7	11,4
2011	28,8	25,6	11,3	71,7	65,1	9,2
2012	29,5	26,3	10,8	71	65	8,5
2013	30,8	27,1	11,9	71,5	65,2	8,7
2014	30,3	26,7	11,9	71,3	64,8	9

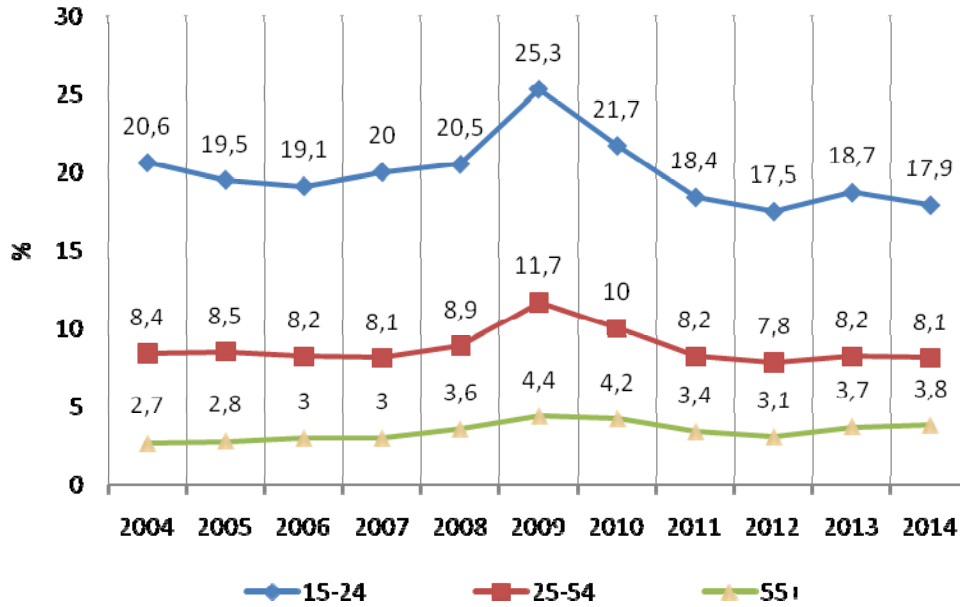
Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

1.3.1.2. İşsizlik Oranlarının Yaş Gruplarına Göre İncelenmesi

Grafik 2’de dönemler itibariyle yaş gruplarına göre işsizlik oranları verilmiştir. Verilere göre işsizlik oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 15-24 yaş aralığı nüfusu oluşturan genç nüfustur. Bu yaş grubuna ait işsizlik oranlarının normal işsizlik oranlarından yüksek çıkmasının birçok sosyal ve ekonomik sebepleri olmasına karşın en önemli sebebi gençlerin büyük çoğunluğunun ilk kez iş arıyor olmasıdır. Ayrıca Türkiye’nin genç nüfus yoğunluğu yüksek bir ülke olması, kentte genç işsizliğin tarım kesiminden fazla olması ve kırdan kente iş bulma ümidiyle gelen genç nüfusun kentte iş bulmaması, işsizliğin bu yaş grubunda birikmesinin ve yüksek olmasının nedenlerindedir.

2004 yılı için 15-24 yaş grubu işsizlik oranı %20,6 iken, 25-54 yaş grubuna ait işsizlik oranı %9,04, 55 üstü yaş grubuna ait işsizlik oranı %2,7’dir. Genç işsizlik oranınının 2009 yılında %25,3 ile tavan yaptığı; 2014 yılına gelindiğinde ise tekrar %17,9 seviyelerine indiği görülmektedir.

Grafik 2 : Türkiye’de 2004-2014 Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

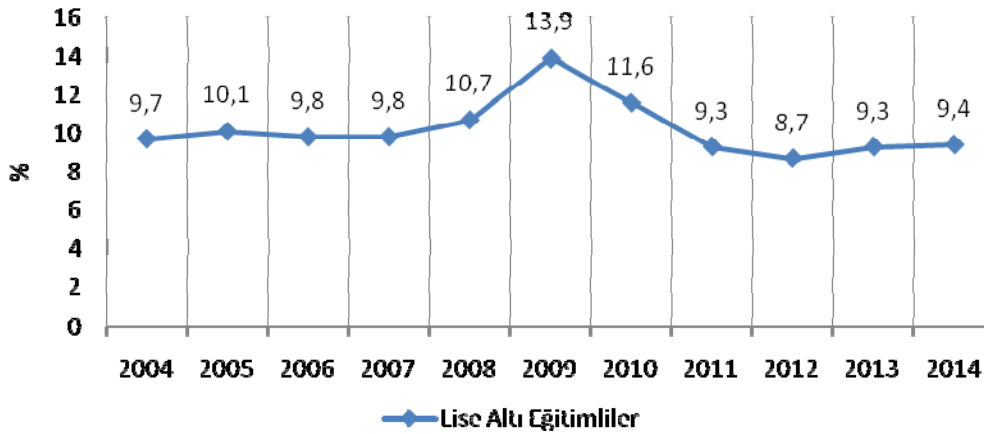
1.3.1.3. İşsizlik Oranlarının Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de eğitim seviyesinin işsizlik oranını etkileyeceği beklenmektedir. Ancak beklenenin aksine aşağıdaki eğitim gruplarına göre açıklanan grafiklerdende anlaşılacağı üzere lise altı eğitlimlilerin işsizlik oranlarının, lise dengi ve yüksekokul mezunlarından daha düşük olduğu görülmektedir. En yüksek işsizlik oranını ortalama olarak, lise ve lise dengi meslek okulları mezunlarından oluşan grubun oluşturduğu nüfusun oluşturduğu görülmektedir.

1.3.1.3.1.Lise Altı Eğitlimlilerin İşsizlik Durumu

Grafik 3 ‘de 2004-2014 dönemine ait lise altı eğitlimlilerin işsizlik oranları incelendiğinde;lise altı eğitlimlilerin işsizlik oranı 2004 yılında %9,7 iken 2009 yılı kriz döneminde %13,9 seviyesine yükselse de takip eden yıllarda bu oran azalarak tekrar 2004 yılındaki seviyelere gerilemiştir. Genel olarak lise altı eğitlimlilerde işsizlik oranının aynı seviyelerde gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 3: 2004-2014 Türkiye’de Lise Altı Eğitlimlilerin İşsizlik Oranları

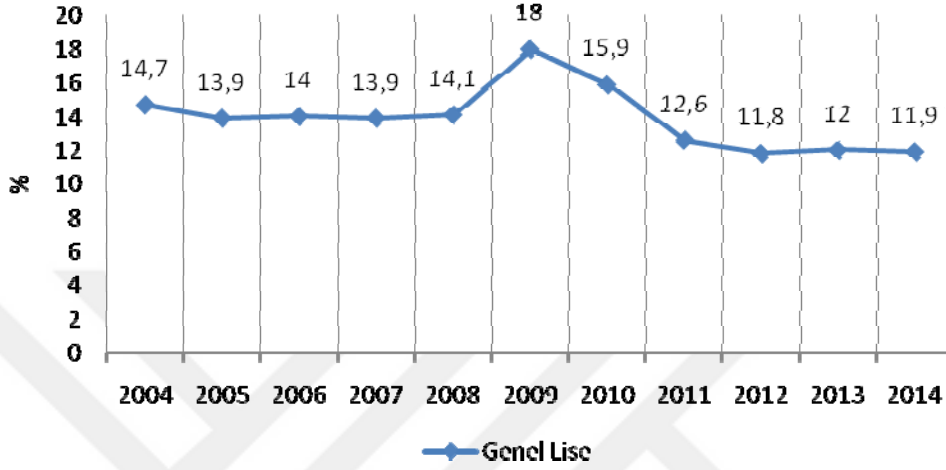
Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

1.3.1.3.2. Genel Lise Eğitlimlilerinin İşsizlik Durumu

Grafik 4 ‘de 2004-2014 dönemine ait genel lise mezunlarının işsizlik oranları incelendiğinde;en yüksek işsizlik oranını ortalama olarak, lise ve lise dengi meslek okulları mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. 2004 yılında genel lise

mezunlarına ait işsizlik oranı % 14,7 iken 2009 krizinde bu oran %18 seviyelerine yükselmiş ve takip eden yıllarda bu oran azalarak 2014 yılında ancak %11,9 düzeyine düştüğü görülmektedir.

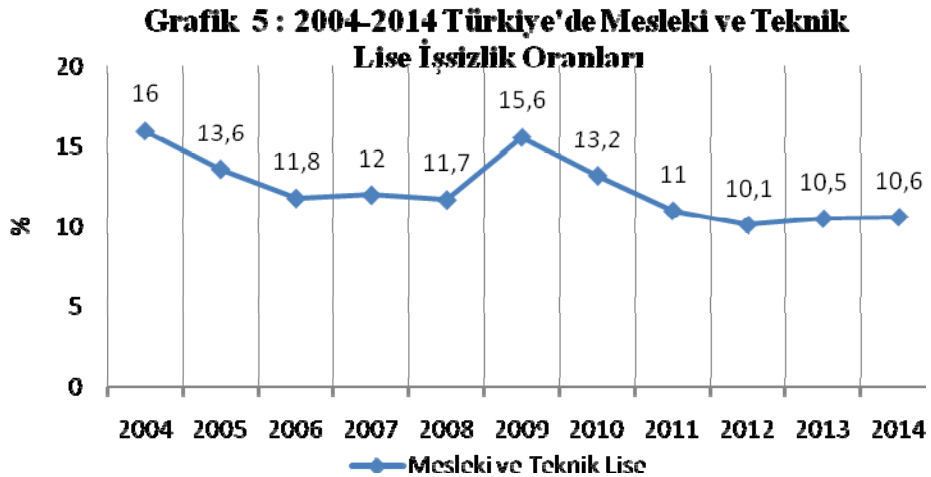
Grafik 4 : 2004-2014 Türkiye'de Genel Lise İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

1.3.1.3.3. Mesleki ve Teknik Lise Mezunlarının İşsizlik Durumu

Grafik 5 'de 2004-2014 dönemine ait mesleki ve teknik lise mezunlarının işsizlik oranları incelendiğinde;2004 yılında en yüksek işsizlik oranı mesleki ve teknik lise mezunları arasında gerçekleşmiştir.2004 yılındaki bu yüksek oran takip eden yıllarda azalarak 2014 yılına gelindiğinde %10,6 düzeyine inmiştir.

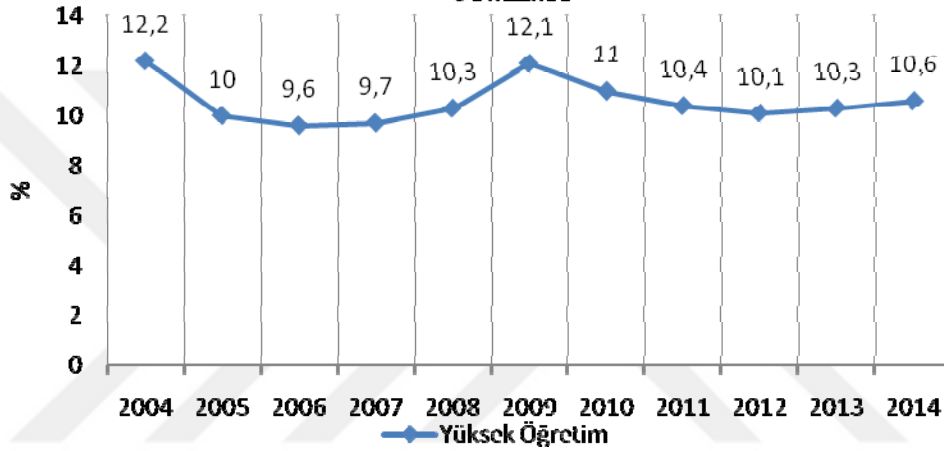

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

1.3.1.3.4. Yüksek Öğretim Mezunlarının İşsizlik Durumu

Grafik 6'da 2004-2014 dönemine ait yüksek öğretim mezunlarının işsizlik oranları incelendiğinde; yüksek öğretim mezunlarının işsizlik oranlarının da yüksek seyrettiği görülmektedir. 2004 yılında yükseköğretim mezunlarına ait işsizlik oranı %12,2, 2014 yılında bu oran %10,6'dır. Ülkemizde eğitim seviyesinin yıllar itibariyle artmasına rağmen bu artışın tek başına işsizliğin azaltılmasında etkili olmadığı görülmektedir.

Grafik 6 : 2004-2014 Türkiye'de Yüksek Öğretim İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı, 2017

1.3.2. Türkiye'de Büyüme Oranları

Tablo 2'de 2004-2014 dönemi Türkiye için GSYH değerleri verilmiştir. 2004 yılında %9,6 büyüyen ekonomi, 2009 yılına kadar ortalama %5,5 büyüme rakamlarını yakalamıştır. Fakat 2009 yılında yaşanan küresel krizle ekonomi yine daralmaya girmiş ve GSYH azalmıştır. 2004 yılında %9,4 büyüme oranlarına ulaşılmış, 2009 yılında kriz nedeniyle %4,7 küçülme yaşanmıştır. Krizden sonraki yıllarda 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 yıllarında sırasıyla %8,5, %11,1, %4,8, %8,5, %5,2'lik büyüme oranlarıyla Türkiye, Avrupa'da en hızlı büyüyen ülke olmuştur.

Tablo 2: Türkiye'de 2004-2014 Büyüme Oranları

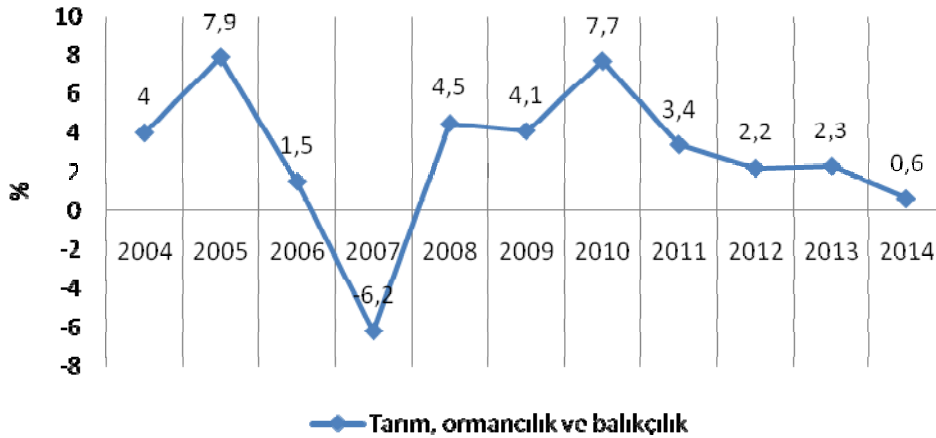
Yıl	GSYH (2009 =100, bin)	Büyüme Hızı (%)	Kişi Başına (GSYH(TL))	Kişi Başı GSYH Büyüme Hızı %
2004	847 834 434	9,6	12542	8,3
2005	924 223 073	9,0	13505	7,7
2006	989 932 592	7,1	14285	5,8
2007	1 039 730 731	5,0	14819	3,7
2008	1 048 519 070	0,8	14757	-0,4
2009	999 191 848	-4,7	13870	-6,0
2010	1 083 996 979	8,5	14820	6,8
2011	1 204 466 935	11,1	16227	9,5
2012	1 262 160 182	4,8	16789	3,5
2013	1 369 334 107	8,5	17982	7,1
2014	1 440 083 365	5,2	18658	3,8

Kaynak: TÜİK, Ulusal Hesaplamalar,2017

1.3.2.1. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Büyüme Hızı

1.3.2.1.1. Tarım Sektörünün Büyüme Hızı

Grafik 7 'de 2004-2014 dönemine ait tarım sektörünün büyüme hızı incelendiğinde; tarım sektöründe süre gelen bir istikrarsızlık olduğu görülmektedir. 2004 yılında %4 büyüyen tarım sektörü 2005 yılında %7,9 büyümüştür. Fakat izleyen yıllarda bu büyüme devam etmemiş ve 2014 yılına gelindiğinde tarım sektörünün büyüme hızı %0,6'a gerilemiştir.

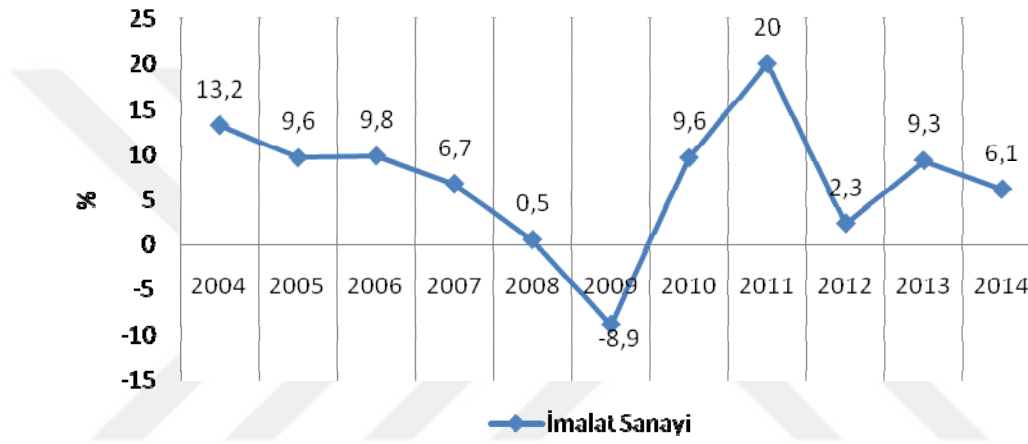
Grafik 7 : 2004-2014 Türkiye'de Tarım Sektörünün Büyüme Hızı

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYH (2009 bazlı), 2017

1.3.2.1.2. İmalat Sanayi Sektörünün Büyüme Hızı

Grafik 8 'de 2004-2014 dönemine ait İmalat Sanayi Sektörünün büyüme hızı incelendiğinde; 2004' yılında %13,2 büyüyen imalat sanayi sektörü takip eden yıllarda ortalama %6,7'lik büyüme gerçekleştirmiştir. Ancak 2009 ekonomik kriziyle %8,9 küçülen imalat sektörü, 2011 yılında %20 büyüme ile son on yılın en yüksek büyüme rakamına ulaşmıştır.

Grafik 8: 2004-2014 Türkiye'de İmalat Sanayi Sektörü Büyüme Hızı

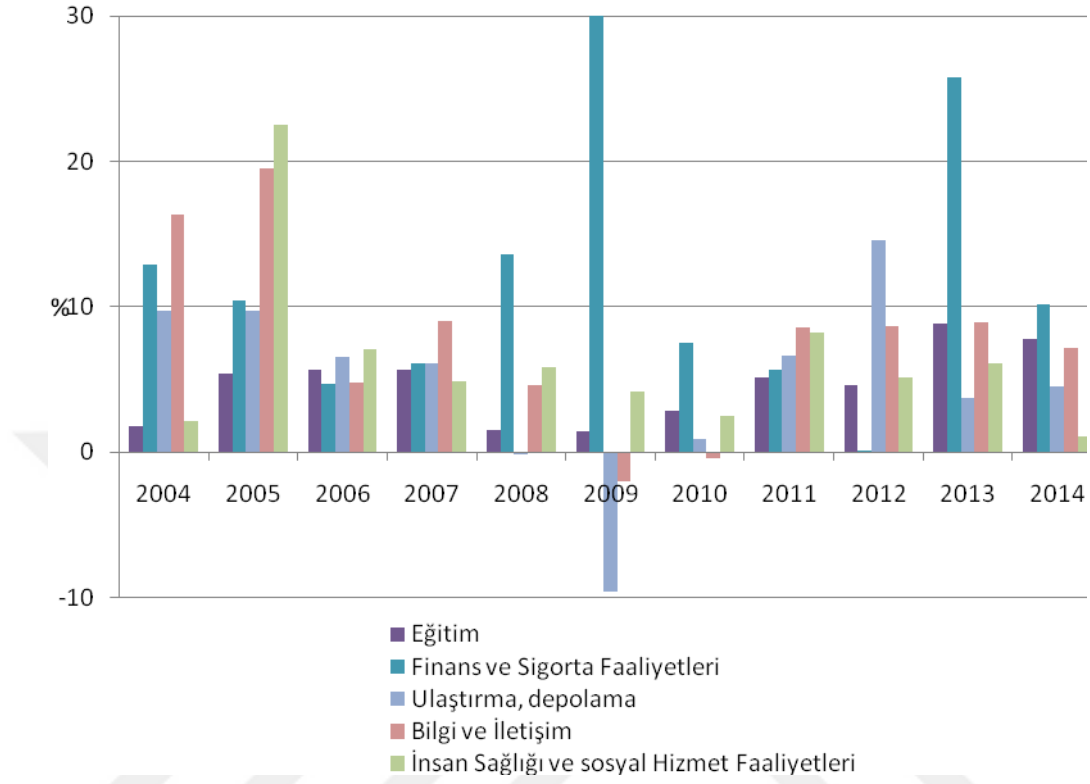

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYH (2009 bazlı), 2017

1.3.2.1.3. Hizmet Sektörünün Büyüme Hızı

Grafik 9 'da 2004-2014 dönemine ait Hizmet Sektörünün büyüme hızı incelendiğinde; 2004 yılında en yüksek büyüme hızına sahip ilk iki hizmet sektörü %16,3 ile Bilgi İletişim ve %12,9 ile Finans ve Sigorta Faaliyetleri sektörüdür. Takip eden yıllarda finans ve sigorta faaliyetleri sektörünün 2009 yılında, sağlık sektörünün 2005, imalat sanayi sektörünün 2011, bilgi ve iletişim sektörünün 2005 yılında büyüme rekoru kırdıkları görülmektedir. 2004 yılında % 1,8 gibi düşük bir büyüme hızına sahip eğitim sektörü takip eden yıllarda büyüme hızı giderek artmış ve 2014 yılına gelindiğinde büyüme hızı %7,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında birçok hizmet sektöründe düşük büyüme hızı gerçekleşmişken, finans ve sigorta faaliyetleri sektöründe %30,2 büyüme hızı gerçekleşmiştir.

Grafik 9 : 2004-2014 Türkiye'de Hizmet Sektörlerinin Büyüme Hızı

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYİH (2009 bazlı), 2017

1.3.2.2. İktisadi Faaliyet Kollarının GSYH İçindeki Payları

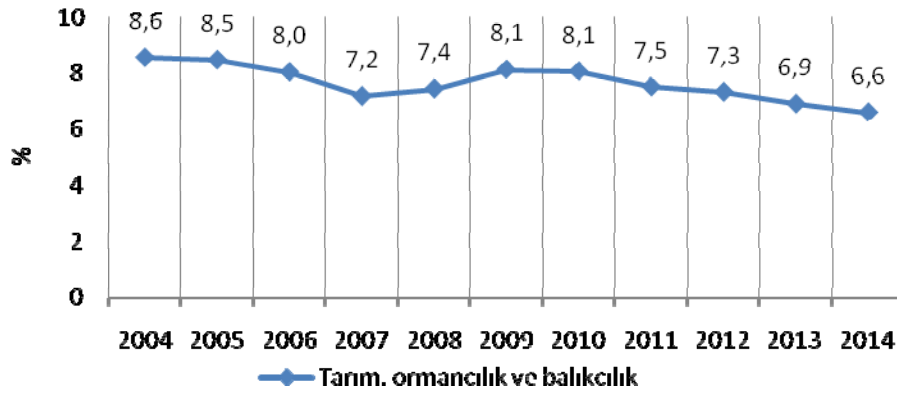
Türkiye ekonomisindeki sektörel eğilimlere bakıldığında, uzun yıllardan beri devam eden ve gelişmiş ülkelerin çok daha önceden geçirdiği bir yapısal dönüşüm sürecini yaşanmakta olduğu görünmektedir. Genel olarak hizmetler ve sanayi sektörlerinin ekonomi içerisindeki payı artarken, tarım sektörünün önemi azalmaktadır.

1.3.2.2.1. Tarım Sektörünün GSYH İçindeki Payı

Grafik 10 'da 2004-2014 dönemine ait büyüme rakamları içindeki tarım sektörünün payı incelendiğinde, 2004 yılında GSYH içindeki payı % 8,6 olan tarım sektörü payı zamanla azalarak 2014 yılına gelindiğinde %6,6 oranına düştüğü görülmektedir. Tarım sektörünün genel ekonomik yapının içindeki payının yavaş düşmesi, Türkiye ekonomisinde tarım sektörünün öneminin devam ettiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Grafik 10 : 2004-2014 Türkiye'de Tarım Sektörünün GSYH İçindeki Payı

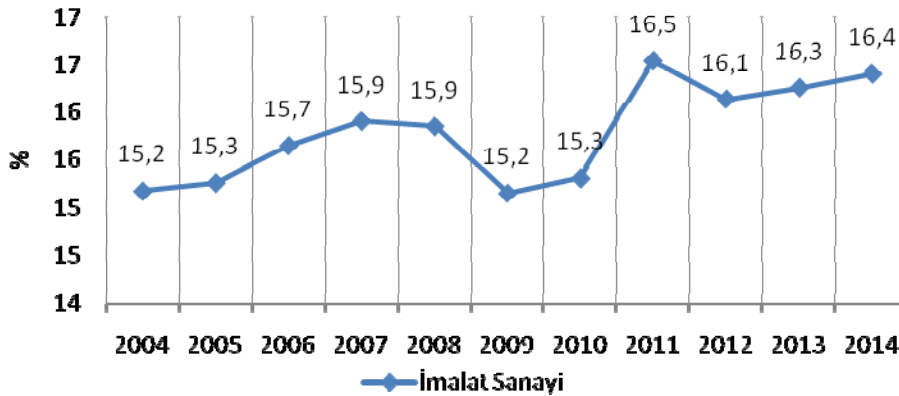

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYH (2009 bazlı), 2017

1.3.2.2.2. İmalat Sanayi Sektörünün GSYH İçindeki Payı

Grafik 11 'de 2004-2014 dönemine ait büyüme rakamları içindeki imalat sanayi sektörünün payı incelendiğinde,incelenen yıllar itibariyle en yüksek payın imalat sanayi sektöründe olduğu görülmektedir. 2004 yılında %15,2 olan oranın zamanla önemli bir değişme göstermeyip geçen on yıllık süre içinde 2014 yılına gelindiğinde ancak % 16,4 oranına yükseldiği görülmektedir. İmalat Sanayi sektörü payının GSYH içindeki payının yavaş artışı Türkiye Ekonomisinin yapısal dönüşümünün yavaş gerçekleştiğini göstermektedir.

Grafik 11 : 2004-2014 Türkiye'de İmalat Sanayi Sektörünün GSYH İçindeki Payı

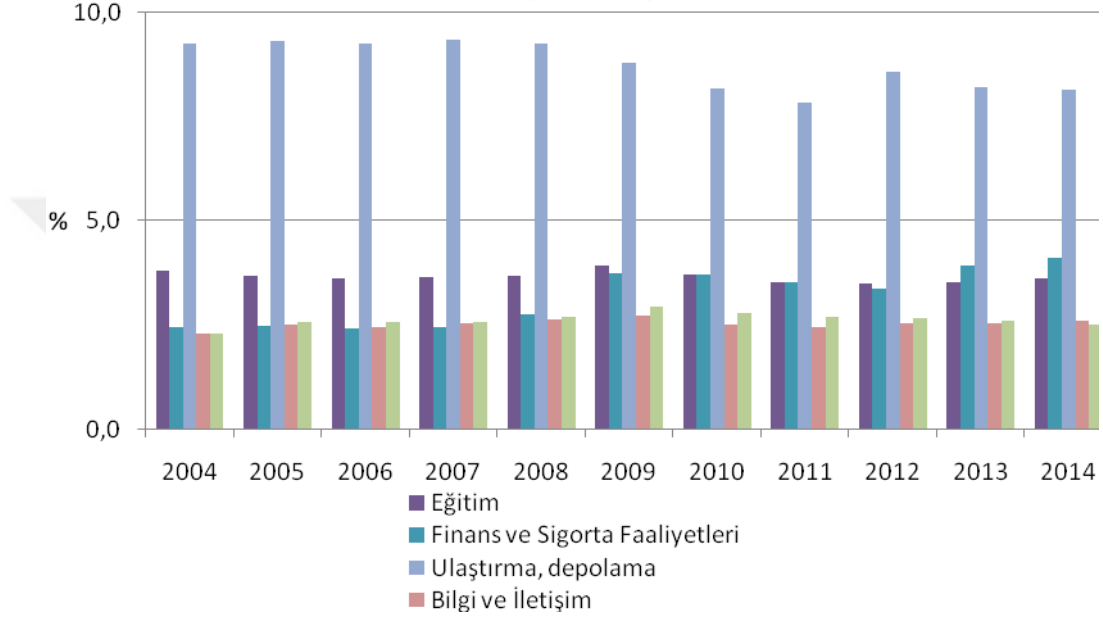
Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYH (2009 bazlı), 2017

1.3.2.2.3. Hizmet Sektörünün GSYH İçindeki Payı

Grafik 12'de 2004-2014 dönemine ait büyüme rakamları içindeki hizmet sektörünün payı incelendiğinde, incelenen yıllar itibariyle hizmet sektörlerinde GSYH içindeki

en yüksek paya sahip sektör 2004 yılında % 9,3 oranla ulaştırma sektörüdür. Bu sektörü sırasıyla % 3,8 ile eğitim sektörü, % 2,4 ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörü, %2,3 ile bilgi ve iletişim ve insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörü gelmektedir. 2014 yılına geldiğinde sırasıyla bu oranlar%8,1,%3,6,%4,1,%2,6,%2,5 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 12: 2004-2014 Türkiye'de Hizmet Sektörlerinin GSYH İçindeki Payları

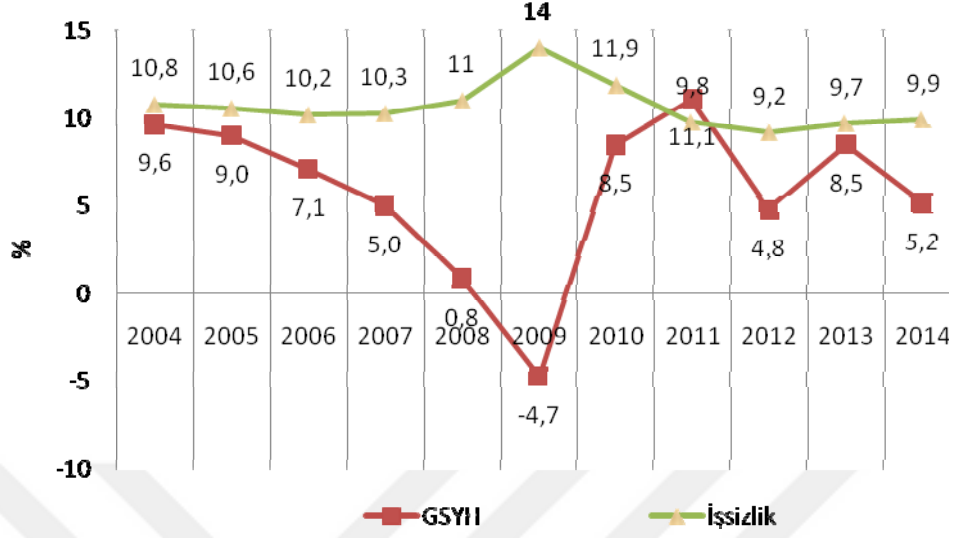

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSYH (2009 bazlı), 2017

1.3.3. İşsizlik ve Büyüme Rakamlarının Birlikte İncelenmesi

Teorik olarak, ekonomik büyüme ile birlikte işsizliğin azalacağı beklenmektedir. Türkiye ekonomisinin 2004-2014 dönemi verileri incelendiğinde, bu beklentilerin pek karşılanmadığı; ekonomi reel olarak büyürken, işsizlik oranlarının beklenen düzeyde azalmayıp bazı yıllar artış gösterdiği görülmektedir. 2004 ve 2008 yılları arasında yaşanan yüksek büyüme rakamlarına rağmen işsizlik rakamlarında yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Grafik 13'de sunulduğu üzere, 2004 yılı ve takip eden yıllarda beklenenin üzerinde yüksek büyüme hızına ulaşılmıştır. Ancak yüksek büyüme oranlarına rağmen işsizlik beklenen düzeyde azalmamıştır. 2004 yılında ekonomi %9,6 büyürken, işsizlik %10,8 gibi yüksek bir rakam olarak gerçekleşmiştir. Rakamlar incelendiğinde 2004 ile 2008 yılları arasındaki büyüme oranları Türkiye ekonomisi için bir rekordur.

Grafik 13: Türkiye'de 2004-2014 Bütüne ve İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Ulusal Hesaplamalar, 2017.

Genel olarak Türkiye’de ekonomik büyümenin işsizliği neden azaltmadığı iki şekilde açıklanmaktadır (Ok, 2008: 65). Birincisi, tarım sektöründe çalışırken gizli işsiz sayılanlar bu sektörden ayrılması ile açık işsiz olarak işgücü piyasasına katılmışlardır. Bunlar uzun süre işsiz olarak kalmakta ve işgücü piyasasında niteliklerine uygun iş bulamamaktadırlar. Önceden tarımsal üretimde marjinal verimliliklerinin sıfır olmasına rağmen istihdamda görülen bu kitle, işinden ayrılınca işsiz gibi görüldüğünden işsizlik oranının düşürülmesi güçleşmekte, işgücü piyasasından çekilince de işgücüne katılma oranı düşmektedir. Bu durumda tarım dışı alanda oluşan istihdam artışının tarım sektöründe oluşan istihdam azalmasının gölgesinde kalmaktadır. Büyümenin yeterince istihdam olanakları sağlayamaması veya büyümenin emek dışı faktörlere bağlı olmasının diğer nedeni de işgücü piyasasında cinsiyetten kaynaklı yapılanmadır. Bu durumun kadın işgücü ve istihdamı ile ilgili bir durum olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de istihdam verilerinin olumsuz olması, birinci derecede kadın istihdam göstergelerinin olumsuz olmasından kaynaklanmaktadır. Kadın istihdamında tarım sektörünün, kırsallığın, kayıt dışılığın ve ücretsiz aile işçiliğinin fazla olması verimli bir istihdamın olmadığını göstermektedir.

Bunların dışında istihdam ile ekonomik büyüme arasındaki bağı zayıflaması aşağıda sayacağımız bir dizi faktöre bağlıdır. Bunlar; ekonomik büyümenin genel olarak emek dışı faktörlerden beslenmesi, çalışma saatlerinin uzun olması, çalışma çağındaki nüfus artış hızının yüksek olması, teknolojik gelişmelerin istihdama olan olumsuz etkileri, bölgeler arası dengesizlikler, genel olarak kayıt dışı istihdamın yüksek olması ve etkin politikaların yokluğu ekonomik büyümenin istihdamı artıramamasının nedenleri olarak sayılmaktadır (Ok, 2008: 70).

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR İNCELEMESİ

2.1.İşsizlik ile Büyüme İlişisini Okun Yasası Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalar

Bu bölümde bazı ülkeler için işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkiyi Okun yasası çerçevesinde inceleyen çalışmalara yer verilmektedir.

Blackley (1991), ABD'deki en büyük 26 eyalet için Okun yasasını ölçtüğü çalışmada, işsizlik ile çıktı değişimleri arasındaki ilişkinin bölgelere göre farklılıklar içerdiğini bulmuştur. Eyaletlerin çoğunda, Okun katsayısı 2.0 ile 4.0 arasında yer almış, en yüksek katsayı Louisiana da 6.803, en düşük katsayı Alabama'da 2.137 çıkmıştır. Gelir vergisi oranlarının yüksek olduğu ve işgücündeki erkek katılımının fazla olduğu eyaletlerde, işsizlik oranının çıktıda dalgalanmalara daha duyarlı olduğu belirtilmektedir.

Prachowny (1993), ABD İşsizlik ve çıktı açığı verilerini kullanarak yaptığı çalışmada, Okun katsayısını -0,6 olarak hesaplamış ve işsizlik açığının, çıktı açığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Freeman (2000), ABD ve 8 bölgesi için 1958-1998 çeyrek yıllık, 1977-1997 yıllık verilerini kullanarak Okun yasasını tahmin ettiği çalışmada, Okun katsayısının zaman içerisinde sabit olduğunu ve bölgeler arasında yaklaşık 2 değerini aldığı belirtilmiştir.

Lee (2000), 1955-1996 yıllık verileri ile 16 OECD ülkesi için Okun yasasındaki asimetrik etkiyi araştırdığı çalışmada; AB ülkeleri için katsayının ABD'ye göre daha yüksek olduğunu ve Okun katsayısının son dönemde küçüldüğünü tespit etmiştir. AB ülkelerinde katsayının daha yüksek çıkma sebebini ise AB ülkelerinde işgücü piyasasındaki katılımlara ve yüksek işsizlik oranlarının varlığına bağlamıştır.

Harris ve Silverstone (2001), 7 OECD ülkesi için 1978-1999 dönemlerine ait veriler kullanılarak Okun yasasında kabul edilen işsizlik ve reel çıktı değişimleri arasındaki asimetrik ilişki test edilmiştir. Çalışma sonucunda, ABD ve Yeni Zelanda için

işsizlik ve çıktı arasında uzun dönemde asimetrik bir ilişki olmadığını ve Kanada hariç tüm ülkeler için, konjonktür dalgalarının artan veya azalan eğilimli olmasına bağlı olarak, kısa dönemde işsizlik ve çıktı arasındaki dengesizliğin ele alınan döneme göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Schorderet (2001), 1970-1998 dönemlerine ait üçer aylık verileri kullanarak Amerika için işsizlik büyüme ilişkisini incelediği çalışmasında, işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkinin doğrusal olmamasından dolayı, aralarındaki bağıın anlaşılmasının zor olduğu belirtilmiştir. Çalışmasında Okun yasası yeniden değerlendirilmiş ve elde edilen model, Arthur M. Okun tarafından önerilen denklemin yeniden formüle edilmiş hali olarak görülmüştür. Çalışmanın sonucuna göre ekonomi genişleme dönemindeyken, çıktı düzeyindeki bir birimlik artış, işsizliği %1.3 civarında azaltırken, daralma dönemlerinde ise çıktı düzeyindeki bir birimlik azalma, işsizliği yaklaşık %7 oranında arttırdığı belirtilmiştir.

Adanu (2002), Kanadanın 10 eyaleti için Okun katsayısını tahmin ettiği çalışmasında, H-P ve Kuadratik filtreleme yöntemleri kullanılarak analiz yapmıştır. Çalışmanın sonucunda Okun katsayısı sırasıyla ortalama -1.58 ve -1,32 olarak bulunmuştur. Reel GSMH düşüşünden kaynaklanan işsizlik maliyetinin, kıyı eyaletlerine göre, büyük ve sanayileşmiş eyaletlerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sögner ve Stiassny (2002), 1960-1999 dönemi 15 OECD ülkesinde için Okun katsayısını tahmin etmek için yaptıkları çalışmada, Bayesyen yöntemi ve Kalman filtresini kullanarak işsizlik-çıktı ilişkisinin durağanlığını araştırmışlardır. Avusturya, Belçika, Kanada, İtalya ve ABD için durağan Okun ilişkisi bulmuşlardır. Ülkeler arasında, işsizliğin çıktı artışına tepkisinin farklılık gösterdiğini bulmuşlardır. Pek çok ülke için Okun katsayısındaki farklılığı, çıktıdaki değişimlere, işgücü talebinin artan tepkisi ile açıklamışlardır. İtalya için tüm parametreler zaman içerisinde değişmezken, diğer ülkelerde Okun katsayısının azaldığını bulmuşlardır. Fransa da katsayının -0.3'ten -0.6'ya düşmesinin nedeni, istihdamın çıktı değişimine güçlü tepkisi ve GSMH değişimi üzerinde işgücünün esnekliğinin azalması gösterilmiştir. Danimarkada Okun katsayısının düşük olduğunu fakat buna karşın

işgücü ve istihdam katsayılarında herhangi bir değişiklik olmadığısonucuna ulaşmışlardır.

Zagler (2003) 1968-1999 üçer aylık verilerini kullanarak Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere için, Vektör Hata Düzeltme modeli ile ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkisinin analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ekonomik büyüme ve işsizlik arasında eşbütünleşme ilişkisi olduğu görülmüştür. Ekonomide uzun dönemde, ekonomik büyüme ve işsizlik arasında Okun yasanının aksine, pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Kısa dönemde ise, işsizlikteki artışın, büyümede azalmaya neden olduğu tespit edilmiştir.

Christopoulos (2004), 1971-1993 dönemi verileri kullanarak Yunanistan'ın 13 bölgesi için Okun Yasasının geçerliliğini test ettiği çalışmasında, Yunanistanın bölgelerinde işsizlik ve çıktı büyümesi arasında bir uzun dönem ilişkinin var olduğu, 13 bölgenin 7 sinde işsizlik ve çıktının birlikte hareket ettiğini, geri kalan bölgelerde ve bir bütün olarak, panelde ise işsizliğin, çıktı değişimlerini takip ettiğinin belirlemiştir. Bazı bölgeler için işsizlik ve çıktı arasında uzun dönem bir ilişki söz konusu olduğunda ülkede bölgesel politikaların daha etkili olabileceğini işaret etmektedir. Böylece, bölgelerde işgücü piyasasında yapısal değişikliklere daha az yönelmiş ekonomi politikaları, bu yasanın işlemediği bölgelerde daha uygun olabilirken, talep yönetimi ile ilgili ekonomi politikaları bu yasanın işlediği bölgelerde işsizliği azaltmada önemli bir etkiye sahip olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Silvapulle ve diğerleri (2004) 1947:1-1994:4 çeyrek dönemlik ABD verilerini kullanarak Okun yasasında asimetriler üzerine yaptıkları çalışmada, çıktı ve işsizlik arasında asimetri etkisine bağlı olarak Okun Kanunu'nun geçerli olduğunu bulmuşlardır. Okun yasasında bir asimetri varsa, ekonomide düzelme ve kriz dönemleri için Okun katsayısı aynı değeri almak zorunda olmayacağını belirtmişlerdir.

Gabrisch ve Buscher (2005), AB'nin 8 yeni üyesi için 1994-2004 döneminin Panel regresyon yöntemi kullanarak yaptıkları çalışmada, işsizliğin çıktıdaki değişikliğe verdiği tepkinin, 1990'lerden sonra görülmeye başladığı tespit edilmiştir.

Caraiani (2006), 1982-2004 dönemine ait verileri kullanarak Kore ekonomisi için Okun katsayısını tahmin ettiği çalışmasında, Kore için Okun yasasının son 10 yıllık dönemde geçerli olduğu görülmüştür. Ayrıca Okun katsayısının 0,07 olarak tahmin edildiği çalışmada, ekonomideki değişimlere işgücü piyasasının verdiği tepkilerin çok küçük olduğu belirtilmiştir.

Villiverde ve Maza (2007),1980-2004 periyodunda panel veri analizi kullanarak İspanya ve on yedi bölgesi için Okun katsayısını tespit ettiği çalışmasında;Bir çok bölge ve ülke genelinde işsizlik ile çıktı arasında ters bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Demografisi, işsizlik oranları ve ekonomik büyüklükleri farklı olan bu bölgelerde, çıktı düzeyinin işsizlik oranlarına gösterdiği tepkiler bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeni bölgelerarası üretim teknolojileri ve faktör verimliliğindeki farklılığın etkili olduğunu ifade edilmiştir.

Knotek(2007), 1948-2007 dönemine ait üçer aylık verileri ve 1946-2006 dönemine ait yıllık verileri kullanarak, ABD için Okun yasasının geçerliliğini fark, açık ve dinamik modellere uygulayarak test ettiği çalışmasında, tahmin edilen regresyon modellerinin katsayılarının, Okun'nun belirlediği katsayıları, ikinci dünya savaşının etkisinin sürdüğü yıllarda doğruladığı tespit edilmiştir. Çalışmada uzun dönemde, Okun yasasının işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkisinin zamana ve duruma göre farklı sonuçlar vermesi nedeniyle kullanışlı olmadığı belirlenmiştir.

LoriaveLeobardo(2007), 1985-2006 dönemi üçer aylık verilerini kullanarak Meksika için Okun katsayı tahminini, nedensellik ve eşbütünleşme analizi ile Kalman Filtreleme yöntemlerini kullanarak yaptıkları çalışmada, işsizlik ile çıktı arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu ve Okun katsayısının 2,3-2,5 aralığında yer aldığı tespit edilmiştir.

Noor, Mohamed ve Ghani (2007), 1970-2004 döneminin verileri kullanılarak Malezya için işsizlik ve çıktı arasında ilişkiyi Okun yasası çerçevesinde inceledikleri çalışmada, Okun katsayısı - 1,75 olarak tahmin edilmiş ve işsizlik ile çıktı arasında negatif bir ilişki olduğu ve bu iki değişken arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisinin var olduğu belirtilmiştir.

Moosa (2008), 1990-2005 dönemine ait verileri kullanarak 4 Arap ülkesi için EKK yöntemi ve büyüme oranlarının modifiye edilmiş versiyon modeli için en çok olabilirlik kestirim yöntemi kullanarak Okun katsayısını tahmin ettiği çalışmada, bu 4 Arap ülkesi için işsizlik ve büyümenin ilişkili olmadığını tespit etmiştir. Okun Yasasının geçerli olduğu ülkeler ile bu Arap ülkelerinin ekonomik yapılarının birbirinden farklı olduğu için büyümenin işsizlik problemini açıklamada tek başına yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Barışık (2009), 1988-2008 dönemi verileri kullanılarak yapılan çalışmada; doğrusal EKK yöntemi ile Okun katsayısını -3,859 olarak tahmin edilmiş ve Okun yasasının incelenen dönem için geçerli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada İşsizlik serisinin doğrusal olmadığını fark edilmiş ve doğrusal olmayan modellerde kullanılan Markov rejim değişim modeli kullanarak Okun yasasında asimetri ilişkisinin varlığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda ekonominin genişleme ve daralma dönemlerinde Okun katsayısının farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve Okun yasasında asimetri ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Yine daralma dönemlerinde, fiili hasılanın potansiyel hasıla üzerine çıktığında, işsizlik oranlarında düşüş yaşandığı tespit edilmiştir. Fakat genişleme dönemlerinde, hasıla ile işsizlik arasında bir ilişki kurulamadığı ve Türkiye’de istihdam yaratmayan büyüme kavramının geçerli olduğu ifade edilmiştir.

DritsakiveDritsakis (2009), 1961-2002 dönemi GSMH ve işsizlik verileri kullanılarak dört AB üyesi ülke için, H-P filtreleme yöntemi kullanılarak Okun katsayısının tahmin edildiği çalışmada, reel GSMH düşüşünden kaynaklanan işsizlik maliyetinin, İtalya’da, Yunanistan’dan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yunanistan için -0,007 olan katsayı İtalya için -0,024 olarak tespit edilmiştir.

Yagan ve Yılmazguday (2009), 1978-2002 dönemi verileri kullanılarak ABD ve tüm bölgeleri (Alaska, Kolombiya ve Hawaii hariç) için Okun yasasının incelendiği çalışmada, coğrafi ağırlıklı regresyon modeli kullanılarak elde edilen sonuçlarda, ABD içinde Okun katsayısının coğrafik olarak kümelenmiş olduğu ve hesaplanan Okun katsayıları 1980'li yıllarda yüksek ve istikrarsızken, 1990'li yıllarda daha düşük ve daha istikrarlı olduğu tespit edilmiştir.

Moazzami ve Dadgostar (2009), 1988-2007 dönemi verileri kullanılarak 13 OECD ülkesi için Okun yasasının incelendiği çalışmada; kısa ve uzun dönemde işsizlik ve çıktı büyümesi arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmiştir. İşsizlikteki %1 azalmanın konu ülkeler için %2,6 ile %4,7 arasında değişen çıktı büyümesi yarattığını tespit edilmiştir.

Tarı ve Abasız (2009), 1968-2008 verileri kullanılarak işsizlik ve büyüme ilişkisini Okun yasası çerçevesinde inceledikleri çalışmalarında, ekonominin daralma ve genişleme dönemlerinde Okun katsayısının alacağı değerlerin ölçülmesinde, iki rejimli eşik eşbütünleşme ve eşik hata düzeltme modelleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, genişleme dönemindeki büyümede görülen dalgalanmaların işsizlik üzerinde etkisinin daralma dönemlerindeki büyümenin işsizlik üzerindeki etkisinden daha etkili olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, elde edilen diğer bir sonuç, incelenen dönemde işsizliğin büyüme oranlarında meydana gelen dalgalanmalara tepkisiz kaldığı tespit edilmiştir.

İsmihan (2010), 1960-2005 dönemine ait verileri kullanılarak Almanya hariç 6 G-7 ülkesi için yaptığı çalışmada, talep edilen büyüme oranının, doğal büyüme oranında daha hızlı yükselmesi halinde, işsizliğin azalacağını ifade ederek bu çerçevede işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Okun katsayıları EKK yöntemi kullanılarak tahmin edilmiş ve literatürle aynı çizgide olduğu görülmüştür. Çalışmada, işsizliğin büyümeye verdiği tepkinin en düşük olduğu ülke, -0.03 ile Japonya olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak Japon firmalarının iş güvenliği yasalarının sıkı bir şekilde uyması gösterilmiştir. Okun katsayısının en yüksek çıktığı ülke, -0.40 ile ABD olduğu tespit edilmiştir. Amerikada Okun katsayısının yüksek

çıkma nedenini Amerikan şirketlerinin iş güvenliği yasalarına pek uymamaları olarak açıklanmıştır.

Beaton (2010), 1948-2009 ABD için ve 1961-2009 üçer aylık verilerini kullanarak Kanada için Okun yasasını, zamanla değişen parametrik regresyon yöntemi ile incelenen çalışmada; İşsizliğin çıktı büyümesindeki hareketlere verdiği tepki zamanla arttığı ve işsizlik ve çıktı ilişkisinin her iki ülke için de zamanla kuvvetlendiği görülmüştür. İşsizlik ve Büyüme arasındaki ilişkinin her iki ülke için de Okun'nun hesapladığından daha güçlü olduğu tespit edilmiştir.

Demirgil (2010), 1989-2007 dönemini verileri kullanılarak Okun yasasının Türkiye için geçerliliği incelenen çalışmada, Okun katsayısı -0,41, sabit terimin 0,404 olarak tahmin edilmiş olup, Türkiye için elde edilen sonuçların Okun'un tahminlerinin uzağında kaldığı tespit edilmiştir. Ekonominin genişleme ve daralma dönemlerinde Çıktı artışı ile işsizlik ilişkisinin farklılık göstermesinden dolayı, Okun yasasının zaman içerisinde değişim gösterebileceği ifade edilmiştir. Türkiye'de genişleme dönemlerinde Okun katsayısının azalma eğiliminde olması, Okun yasasının, ülke ve dönem koşullarının dikkate alınması ve uyum sağlamaya yönelik değişiklikler yapılması durumunda geçerli olabileceğini ifade edilmiştir.

Ceylan ve Şahin (2010) 1950-2007 yılları arası yıllık işsizlik ve büyüme verileri kullanılarak Türkiye'de Okun katsayısının simetrik olup olmadığı uzun dönem itibariyle araştırılmıştır. Bu amaçla TAR ve M-TAR modellerinin kullanılan koentegrasyon analizi sonuçlarına göre; Türkiye ekonomisi için Okun katsayısının asimetrik olduğu tespit edilmiştir. Genişleme döneminde büyümenin, işsizliği azaltma etkisi ile daralma döneminde işsizliği artırma etkisinin aynı olmadığı belirtilmiştir.

Tatoğlu (2011), 1977- 2008 dönemine ait verileri kullanarak, 19 Avrupa ülkesi (Türkiye ve Macaristan aday ülkeler) için işsizlik ve ekonomik büyüme arasında uzun ve kısa dönemli ilişkinin araştırıldığı çalışmada; birçok Avrupa ülkesinde ve Türkiye'de de işsizlik histerisinin olduğuna dair bulgular tespit edilmiştir. Büyüme ve işsizlik arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğu ancak uzun dönem faktör

katsayılarının Okun tarafından elde edilen katsayılardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Türkiye, Finlandiya, Danimarka ve birkaç Avrupa ülkesi için Okun yasasının geçerli olmadığı belirtilmiştir.

Kitov (2011), Kanada, İspanya, Avustralya, ABD, Fransa, ve İngiltere için Okun yasasının incelendiği çalışmada; incelenen ülkeler için Okun yasasının geçerli olduğu bulunmuş ve gelişmiş ülkelerde, yüksek işsizlik oranlarının, en az %2'nin üzerinde büyüme gerçekleşmede düşürülemeyeceği tespit edilmiştir. Hesaplanan katsayılar 0,4 (Avustralya) ile 0,84 (ABD) arasındadır.

Kır (2011), 2000-2010 dönemlerine ait üçer aylık verileri kullanarak, işsizlik büyüme ilişkisini, Okun yasası çerçevesinde incelediği çalışmada, Okun katsayısı Fark modeli, Açık modeli ve Dinamik modeli için hem statik ve dinamik, hem de simetrik ve asimetrik ayırımına göre modellerle ayrı ayrı incelenmiştir. Uzun dönem ilişkisini incelemek amacıyla Johansen eşbütünleşme analizi kullanılmış ve analiz sonuçlarında, tüm modeller için uzun dönem ilişki bulunamamıştır. Ayrıca kısa dönemli bir ilişkinin varlığını incelemek amacıyla VAR modelinden yararlanılmış ve modeller için kısa dönemde negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Modeller için yapılan simetrik analiz sonucu, tüm modeller için Okun katsayısı negatif ve anlamlı çıkmıştır. Tüm modellere göre yapılan analiz sonuçlarına göre genel olarak Türkiye'de işsizlik %1 arttığında, reel çıktı düzeyi, potansiyel değer %0,3 altına düşeceği tespit edilmiştir. Ayrıca asimetrik inceleme sonuçlarında Türkiye için ekonominin genişleme ve daralma dönemlerinde katsayıların değişmediği tespit edilmiştir.

Shoraj ve Kolaneci (2012), 1995-2010 dönemi verilerini kullanarak Arnavutluk için, Okun yasasının geçerliliğini araştırıldığı çalışmada, incelenen dönemde işsizlik oranlarında meydana gelen %1 oranında azalmanın, reel GSMH'yi yaklaşık %1,54 oranında arttırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada Okun katsayısı için güven aralığı tahmini de yapılmış olup, Arnavutluk için Okun katsayısı, %95 güven sınırları içerisinde (-4.012;0.926) olarak hesaplanmıştır.

Hanusch (2012), 1997-2011 dönemi verileri kullanılarak, 8 Asya ülkesi için, Okun katsayılarının tahmin edildiği çalışmada; 8 ülke için Okun katsayısı ortalama 0,32

olarak tahmin edilmiştir. Çalışmanın sonucu büyümenin istihdamsız gerçekleşmediğini ve tarımsal işgücünün olmadığı ülkelerde işsizlik-büyüme ilişkisinin daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. İşsizlik-büyüme ilişkisinin gücünün işgücü piyasasının özelliklerine göre değiştiği ifade edilmiştir.

Ball, Leigh ve Loungani (2013),1948-2011 verileri kullanılarak Amerika için ve 1980-2011 dönemi verileri kullanılarak 20 OECD ülkesi için Okun yasasının kısa dönemli işsizlik hareketlerine ne kadar uyum sağladığının araştırıldığı çalışmada,incelenbirçok ülke için Okun yasasının güçlü ve istikrarlı bir ilişki olduğunu ve büyük durgunluk durumunda ilişkide önemli bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Okun katsayılarının ülkeler çapında değişiklik gösterdiği; örneğin ABD için -0,45; Japonya için - 0,15 ve İspanya için ise -0,85 olarak hesaplandığı belirtilmiştir.

Binet ve Facchini (2013), 1990-2008 dönemi verileri kullanılarak Fransa'nın 22 Bölgesi için Büyüme ile işsizlik arasındaki ilişki panel veri seti kullanılarak yapılan araştırma sonucuna göre; Fransa'nın 14 bölgesindeki sonuçların Okun yasasının doğrularken 8 bölgeden elde edilen sonuçların ise desteklemediği görülmüştür.

Kargi (2014), 1987-2012 dönemi verileri kullanılarak 34 OECD ülkeleri için okun kanunu test edildiği çalışmada; 23 ülkede okun kanununun doğruluğu tespit edilmiştir. Büyüme performansının yüksek olduğu ülkelerde istihdam oranının düşük olduğu görülmüştür. 34 OECD ülkesinde ortalama işsizlik oranı 6,87, ortalama büyüme oranı ise 2.43 olarak tespit edilmiştir.

Göçer (2015), 2001:Q2-2015:Q1 dönemlerine ait veriler kullanılarak, Türkiye'de işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkide Okun yasasının geçerliliği incelenmiştir. Regresyon analizi sonucunda ekonomik büyümenin işsizlik üzerinde negatif bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Türkiye'de 2001–2015 arasında % 4.3'ü aşan her %1 puanlık büyümenin, işsizliği %0.11puan azalttığı tespit edilmiştir. Grangernedensellik testi sonucunda, ekonomik büyümenin işsizliğin Grangernedenseli olduğu, fakat işsizliğin ekonomik büyümenin Grangernedenseli olmadığı görülmüştür

Akpiliç (2016),2005Ç1-2016Ç1 dönemi verileri kullanılarak, Türkiye’de büyüme ile işsizlik oranı arasındaki ilişki incelenmiştir. Okun Yasası’na ilişkin fark denklemi, aralık denklemi ve dinamik denklemleri oluşturulan araştırmada,Okunyasasının Türkiye için geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okun fark ve dinamik denklemleri kullanılarak Türkiye’ye ilişkin işsizliği sabit tutan büyüme oranları hesaplanmıştır,işsizliği sabit tutan büyüme oranları fark modeli için yüzde 3,57, dinamik model için yüzde 4,15 ve verimlilik etkisinin ölçüldüğü dinamik model için yüzde 3,87 olarak hesaplanmıştır. Büyüme ile işsizlik oranı arasındaki ilişki VAR modeli yaklaşımı ve Granger nedensellik testi ile incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda büyüme ile işsizlik oranı arasında kısa dönemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Büyümeden işsizlik oranına doğru nedensellik ilişkisi bulunurken, işsizlik oranından büyüme yönüne bir ilişki bulunamamıştır.

Amor ve Hassine (2017), 1980-2015 dönemi verileri kullanılarakSuudi Arabistan için Okun yasasının geçerliliğinin incelendiği çalışma sonuçlarına göre; işsizlik ile büyüme arasındaki ilişki ilk fark modeli ve boşluk modeli kullanılarak incelenmiştir. Uzun vadede, işsizlik oranı ve gerçek çıktı arasında önemli bir tek yönlü nedensellik olduğunu görülmüştür. Boşluk (fark) modeli için reel çıktıda% 1'lik bir artış, işsizlik oranının% 0.33 azalmasına yol açtığı ifade edilmiştir.

Ayinde, Adakunle ve Muitala (2017),1980-2015 verileri kullanılarak Nijerya ekonomisi için Oku yasasının geçerliliğinin araştırılmıştır. Çok değişkenli regresyon tekniklerinin kullanıldığı çalışma sonuçlarına göre; büyüme ile işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. GSYH deki %1 lik bir artışın istihdam oranını %0,32 oranında arttırdığı belirtilmiştir.

Mojica ve Tatlonghari (2017), 1990-2014 dönemi verileri kullanılarak Filipinler için işsizlik ve reel çıktı arasındaki ilişkinin, Okun yasasını çeşitleri olan ilk fark yaklaşımı, dinamik yaklaşım ve boşluk yaklaşımı çerçevesinde yapılan incelemeler sonucunda; boşluk modeli sonucuna göre çıktı açığı ile işsizlik açığı arasında ilişkinin negatif olduğu, ilk fark modeli yaklaşımı sonucuna göre okun katsayısının önemsiz ve negatif ilişki bulunamamıştır. Dinamik modelin sonuçlarına göre ise

mevcut işsizlik seviyesinin, önceki işsizlik seviyesi ve geçmiş ve mevcut işgücünden önemli ölçüde etkilendiği tespit edilmiştir.

Dunsch (2017), 1992-2014 dönemi verileri kullanılarak Almanya ve Polonya için cinsiyete özgü genç işsizliği Okun yasası çerçevesinde inceleyen çalışma sonuçlarına göre; Almanya da 15-24 yaş grubu genç erkekler için Okun katsayısı diğer yaş grubundaki kadınlar için hesaplanan katsayıdan daha duyarlı çıkmıştır. Fakat bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Polonya için genç erkeklerin Okun katsayısı kadınlara göre daha büyük çıkmıştır. Bu yüzden genç erkeklerin ekonomik dalgalanmalardan daha çok etkilendiği ifade edilmiştir.

Florez, Pulido ve Ramos (2018), 1984 ve 2016 dönemine ait veriler kullanılarak Kolombiya için GSYİH ile işsizlik arasındaki uzun dönemdeki ilişkinin vektör hata düzeltme modeli (VECM) modeli kullanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre; incelenen dönem için GSYİH deki %1 lik bir artışın işsizlik oranını %0,45 azalttığı görülmüştür. Daha esnek bir işgücü piyasasının olduğu dönemlerde ise GSYİH deki %1 lik bir artışın işsizlik oranını %0,6 azalttığı tespit edilmiştir.

Yahia (2018), 2000-2012 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak Malta için GSYİH ile işsizlik arasındaki ilişkinin analiz edildiği çalışma sonuçlarına göre; Ekonomik genişleme dönemlerinde reel ekonomik büyüme ile işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. GSYİH deki %1,5'i aşan bir büyümenin, işsizlik oranını yaklaşık %0,16 düşürdüğü tespit edilmiştir.

İşsizlik ile büyüme ilişkisini Okun yasası çerçevesinde inceleyen çalışmalarda gelişmiş ülkelerin birçoğunda Okun yasasının geçerli olduğu, bazı ülkelerde ise asimetric Okun yasasının geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2. İşsizlik ile Büyüme İlişkisini Nedensellik Yönünden İnceleyen Çalışmalar

Yılmaz (2005), 1978-2004 dönemi yıllık verileri kullanılarak Türkiye için, büyüme ve işsizlik arasındaki nedensellik ilişkisini Granger nedensellik testi ve Son Tahmin Hata Kriteri kullanılarak yapılan çalışmada; İşsizlik ve Büyüme arasında karşılıklı bir

nedensellik ilişkisinin bulunmadığını, ilişkinin yönünün sadece işsizlik oranından büyüme oranına doğru olduğu tespit edilmiştir. Yüksek büyüme oranına rağmen işsizliğin önlenememesinin sebebi, Türkiye’de gerçekleşen büyümenin sermaye-yoğun bir büyüme olması, üretimde teknolojinin her geçen gün değişmesine rağmen buna uygun emek arzının bulunmaması olarak açıklanmıştır.

Hacker ve Hatemi (2006), nedensellik testi ile İşsizlik ve ekonomik büyüme arasında ilişki incelenmiş olup, analiz sonuçlarına göre büyümeden işsizliğe doğru tek yönlü bir Granger nedenselliğinin olmadığını tespit edilmiştir. İşsizlikten ekonomik büyümeye doğru ise bir nedensellik bulunamamıştır.

Ayhan (2008), 1970-2006 yılları verileri kullanılarak Türkiye için işsizlik ile büyüme arasındaki uzun dönem ilişkinin incelendiği çalışmada, Johansen yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada seriler arasında uzun dönemli negatif ilişki tespit edilmiş olup, Granger nedensellik ilişkisi sonucunda ise, işsizlikten büyümeye ve büyümeden işsizliğe doğru nedensellik ilişkisi kısa dönemde bulunamamıştır. Uzun dönemde ise büyümeden işsizliğe doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Aykırı (2008), 1975-2006 dönemi verileri kullanılarak Türkiye için büyüme, enflasyon ve işsizlik arasındaki nedensellik ilişkisinin incelendiği çalışmada; büyüme ile enflasyon ve büyüme ile işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğu ve ekonomik büyümeden enflasyon ve işsizliğe doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçları büyüme ile enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisini desteklerken, büyüme ile işsizlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Haririan, Bilgin ve Karabulut (2009), 1975-2005 dönemi verileri kullanılarak bazı Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için EKK yöntemi kullanılarak GSMH artışı ile işsizlik arasındaki uzun dönemli ilişki araştırılmıştır. Çapraz ülke karşılaştırması yapılan çalışmada, GSMH artışı ve işsizlik arasında negatif fakat zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Türkiye ve Mısır için İsrail ve Ürdün’e göre söz konusu ilişkinin daha güçlü olduğu belirtilmiştir.

Aktar ve Öztürk (2009), 2000-2007 dönemlerine ait aylık verileri kullanarak Türkiye için işsizlik ile doğrudan yatırımlar ve GSYH ve ihracat arasındaki karşılıklı ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada kullanılan birim kök ve VAR analizleri sonucunda, doğrudan yatırımların yeni iş imkanları yaratmadığını ancak bu durumun oluşmasında ihracatın etkili olduğu sonucu çıkarılmıştır. İhracat ile GSYH arasındaki ilişkinin pozitif ancak anlamsız olduğu ifade edilmiştir. Ekonomik büyümenin işsizliği azaltmada yetersiz olduğu ve Türkiye'nin doğrudan yabancı yatırımlardan çok, işgücü becerisini artırıcı girişimlerde bulunulması gerektiği ifade edilmiştir.

Uysal ve Alptekin (2009), 1980-2007 yılları arası veriler kullanılarak, Türkiye'de işsizlik ve büyüme arasındaki ilişki VAR modeliyle test edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre, büyüme oranı ile işsizlik oranı arasında işsizlikten büyümeye doğrudan bir Granger nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. İşsizlik oranından büyüme oranına doğru sınanan Granger nedensellik analizinde ortaya çıkan olasılık değeri, büyümeden işsizlik oranına doğru hesaplanan olasılık değerinden daha düşük olarak hesaplanmıştır.

Tunalı (2010), 2002-2008 dönemine ait üç aylık reel GSYH, önceki dönem işsizlik oranları, reel efektif döviz kuru ve enflasyon için tüketici fiyatları endeksi verileri ile işsizlik verileri arasındaki eşbütünlüğün varlığının araştırıldığı çalışmada, Serilerin durağanlıklarını incelemek için, Philips Peron testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki uzun dönem ilişkisini bulmak için Johansen'in eşbütünlük testi ve nedenselliğin yönünü tespit için de hata düzeltme modeline dayalı Granger nedensellik testinin kullanıldığı çalışmada, işsizlik ile enflasyon arasında zayıf ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Reel GSYH ve önceki dönem işsizlik oranlarının işsizliği farklı seviyelerde etkilediği ancak, reel efektif döviz kurunun işsizliği etkilemediğini tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, GSYH da%1'lik bir artış, işsizliği %1,42 oranında azalttığı ve enflasyondaki %1'lik bir artış, işsizliği %0,05 oranında azalttığı tespit edilmiştir.

Bayer ve Hanck (2012), eşbütünlük testinin kullanıldığı çalışma sonucuna göre; Türkiye'de 1980-2014 döneminde işsizlik ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemde bir ilişki tespit edilememiştir.

Albayrak(2013), 2000-2012 dönemine ait veriler kullanılarak, toplam işsizlik, genç işsizlik, kadın-erkek işsizliği ve kent-kır işsizliği ile büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü VAR modeli ile araştırılmış ve VAR modeli üzerinden elde edilen Granger nedensellik analizi, varyans ayrıştırma analizi ve etki-tepki analizi kullanılan çalışmanın sonuçlarına göre, değişkenler arasında karşılıklı nedensellik olmadığını, yalnızca erkek işsizlik oranından büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik olduğunu; büyümenin kısa dönemde işsizlik oranını açıklamada yeterli olmadığını ancak uzun dönemde açıklama yeterliliğinin arttığını; büyümenin işsizlik oranlarını ters yönde etkilediğini fakat bunun anlamlı olmadığı ifade edilmiştir.

Çondur ve Bölükbaşı (2014),2000:Q1-2010:Q4 yıllarına ait veriler ile genç işsizlik, büyüme ve ÜFE arasındaki ilişki Granger Nedensellik Analizi ile incelenmiştir. Yapılan bu analizler sonucunda; genç işsizlikten büyümeye doğru bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir. ÜFE'den de Gİ ve Büyümeye doğru bir nedensellik olduğu görülmüştür. Buna göre Türkiye'de Büyüme ve ÜFE'de meydana gelen değişimler doğrudan veya dolaylı olarak genç işsizlik üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Melguizo (2015), 1985-2011 dönemine ait veriler kullanılarak GSYİH ile işsizlik arasındaki ilişkinin İspanyanın illeri için VAR ve PVAR teknikleri kullanılarak yapılan analiz sonuçlarına göre; GSYİH oranının işsizlik oranı üzerinde yarattığı etkinin iller arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.İspanya'nın illerinin işsizlik duyarlılıklarının illerin ekonomik farklılıklarına göre değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Özellikle, daha az sanayi çeşidi olan illerdeki işsizlik oranlarındaki yüksek değişikliğin, daha gelişmiş sanayi bulunan illere göre daha fazla olduğu ifade edilmiştir.

Turan (2015),1962:Q1-2014:Q3 dönemini kapsayan çalışmada Türkiyede Büyüme ve İşsizlik ilişkisi amprik olarak incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre; büyüme ile işsizlik arasında uzun dönemde, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Analiz sonuçlarının uzun dönemli bir ilişkiyi desteklememesi, kısa dönemli çıkarımlaryapılmasını ve büyüme ve işsizlik ilişkisinin kısa dönemli dinamiklerinin analizi yapılmasını engellediği belirtilmiştir.

Köse (2016),2003:03-2014:04 dönemlerine ait veriler kullanılarak, ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişki ve ilişkinin yönü Granger Nedensellik Analizi, Regresyon Analizi ve ADF Birim Kök Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; enflasyon ile işsizlik arasında karşılıklı, negatif ilişki vardır. Enflasyondaki % 1'lik değişim işsizliği % 0,001 azalttığı saptanmıştır. İşsizlik % 1 oranında değişimin enflasyonu % 0,003 azalttığı, GSYİH'daki % 1'lik değişimin ise işsizliği %0,003 azalttığı görülmüştür. İşsizlik % 1 oranında değişirse, ekonomik büyüme %0,007 azalırken, enflasyondaki % 1'lik değişim GSYİH'yı % 0,001 arttırdığı tespit edilmiştir.

Muratoğlu (2016), 2000-2011 dönemine ait üç aylık İstihdam ve GSYİH verileri kullanılarak işsizlik ile büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. İşsizlik ile Büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin analizi için EngleGranger eş bütünleşme yönetim kullanılmış olup, analiz sonuçlarına göre uzun dönemde bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Kısa dönemli ilişkinin analizi için VAR modeli kurulmuştur. Uygulanan Granger Nedensellik testi sonucunda işsizlik ve büyümenin birbirinin Granger nedeni olmadığı tespit edilmiştir.

Akter (2017), 1990–2010 verileri kullanılarak işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkinin Bangladeş ile Hindistan, Pakistan, Nepal ve Bhutan gibi dört Güney Asya ülkeleri içinde araştırıldığı çalışma sonuçlarına göre; Bangladeş'te ekonomik büyümeye rağmen işsizliğin değişmediği görülmüştür. Diğer ülkeler için ise işsizlik ile büyüme arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Durmuş ve Akbulut (2017), 1980-2016 yılları arası veriler kullanılarak, büyüme ve istihdam arasındaki ilişki incelemiştir. Değişkenlerin durağanlığı tek kırılmalı birim kök testi ile test edilmiş ve değişkenler arasındaki uzun dönem ilişki Bayer ve Hanck eşbütünleşme analizi ile incelenmiştir. Çalışmada elde eden sonuçlara göre; Türkiye istihdamda meydana gelen artış veya azalışların GSYİH'ı arttırmadığı ya da azaltmadığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde, GSYİH ta ki artışlar istihdamı yükseltmemekte ve GSYİH'de ki düşüşler de işsizliği arttırmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçların Türkiyede istihdam yaratmayan bir büyümenin varlığının bir göstergesi olduğu ifade edilmiştir.

Aydın (2017), tarafından 2005-2013 yılları arası veriler kullanılarak, Türkiye’de bölgesel düzeyde işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkide enflasyonun etkisi incelenmiştir. Panel Yumuşak geçişli regresyon analizi kullanılarak yapılan çalışma sonuçlarına göre; enflasyonun eşik düzeyi %7,98 olarak tahmin edilmiş ve Türkiye’de enflasyon eşiğinin altındayken büyüme oranının artması işsizliği azalttığı belirtilmiştir. Enflasyon oranının eşiğin üzerindeyken büyümenin artmasının ise işsizliği arttırdığı belirtilmiştir. Yüksek büyüme oranları ile işsizliğin azaltılmasının uzun dönemde fiyat istikrarına bağlı olduğu ifade edilmiştir.

İşsizlik ile büyüme ilişkisini nedensellik yönünden inceleyen çalışmalarda, genel olarak karşılıklı nedenselliğin çıkmadığı, yadatek yönlü bir ilişkinin çıktığı sonuçlar elde edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBBS DÜZEY-2 BÖLGELERİNDE İŞSİZLİK VE BÜYÜME İLİŞKİSİ: AMPİRİK BULGULAR

3.1. Veri Seti ve Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye İBBS Düzey-2 bölgeleri için, işsizlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, toplam işsizlik, kadın işsizlik, erkek işsizlik ile büyüme oranı değişkeni arasındaki ilişki incelenmektedir.

3.1.1. Veri Seti

İşsizlik ile büyüme ilişkisinin incelenmesi, 2004-2014 dönemine ait zaman serisiverisi ile yapılmıştır.Çalışmada, TÜİK tarafından İBBS Düzey-2 (26 Bölge) için yayınlanan harcama yöntemiyle hesaplanan GSYH büyüme hızı verileri ile yine Düzey-2 (26 Bölge) için yayınlanmış olan toplam işsizlik oranı vekadın-erkek işsizlik oranları kullanılmıştır. TÜİK İBBS Düzey-2 bölgeleri için büyüme verileri 2004-2014 yıllarını kapsadığı içinbaşlangıç yılı olarak 2004 yılı baz alınmıştır. TÜİK tarafından İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS Düzey-2) Tablo-3 deki gibi yapılmaktadır.

Tablo 3: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS Düzey-2)

TR10 İstanbul	TR71 Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
TR21 Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat
TR22 Balıkesir, Çanakkale	TR81 Zonguldak, Karabük, Bartın
TR31 İzmir	TR82 Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	TR83 Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR33 Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	TR90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	TRA1 Erzurum, Erzincan, Bayburt
TR42 Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	TRA2 Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TR51 Ankara	TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
TR52 Konya, Karaman	TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkari
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TR62 Adana, Mersin	TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır
TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Çalışmada yer alan değişkenlerden, büyüme $\ln gdp$, toplam işsizlik $\ln u$, kadın işsizliği $\ln fu$, erkek işsizlik $\ln mu$, olarak ifade edilmiştir. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişki $\ln u - \ln gdp$, $\ln fu - \ln gdp$, $\ln mu - \ln gdp$ değişken çiftleri için incelenmiştir.

Bunun yanı sıra çalışmanın kısıtları da bulunmaktadır. Bu da verilere ulaşma gücüdür. Nedeniyle zaman aralığı oldukça kısıtlı olmasıdır. Bundan sonraki çalışmalarda daha uzun bir dönemi kapsayacak şekilde yapılan çalışmalar ile literatüre ışık tutulabilecektir.

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada İBBS Düzey 2 Bölgeleri için oluşturulan panel veri modellerinin analizinden önce verilerin özelliklerini ortaya koymak için birim kök testleri ve yatay kesit bağımlılığı testleri tanıtılmaktadır. Sonrasında ise nedensellik ve parametre tahmini için kullanılan yöntemlere yer verilmiştir.

3.1.2.1. CIPS testi

Birim kök testi ile bir zaman serisinin istatistiksel analizi yapılırken, önce kurulacak modelde kullanılan serilerin zaman içerisinde durağan olup olmadığı

araştırılmaktadır. Panel birim kök testlerinde karşılaşılan önemli sorunlardan biri, paneli oluşturan yatay kesit birimlerinin birbirinden bağımsız olarak ele alınıp alınmamasıdır. Paneli oluşturan yatay kesit birimlerinin seriye gelen bir şok karşısında birbirinden hiçbir zaman etkilenmediğini varsayılması gerçekçi değildir. Etkin tahmin sonuçlarının elde edilebilmesi için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan birim kök testlerinin uygulanması önemlidir (Nazlıoğlu, 2010: 104).

Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CADF testi, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci kuşak panel birim kök testleridir. ADF regresyonunun gecikmeli yatay kesit ortalamaları ile genişletilmiş şekli olan CADF testi, zaman boyutunun kesit sayısından ($T > N$) fazla olduğu durumda kullanılabilir.

Ayrıca her bir yatay kesite ait birim kök test istatistiklerinin ortalaması alınarak panelin geneli için birim kök test istatistiği olan CIPS (Cross-Sectionally Augmented IPS) elde edilebilir (Pesaran, 2006). CIPS istatistiği şu şekilde ifade edilir:

$$CIPS = N^{-1} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (1.3)$$

CIPS testinde paneli oluşturan tüm yatay kesit birimlerinde sıfır hipotezi birim kökün olduğunu ifade etmektedir. Bu testin alternatif hipotezi ise paneli oluşturan tüm birimlerin durağan olduğunu göstermektedir. CIPS istatistik değeri Pesaran (2007) kritik tablo değerleriyle karşılaştırılır. Eğer kritik tablo değerleri CIPS test istatistiği değerlerinden büyükse boş hipotez reddedilmekte ve panel serilerinin bütün olarak durağan olduğu kabul edilmektedir (Ergün ve Polat, 2017).

Bu çalışmada ikinci kuşak panel birim kök testlerinden CADF ve CIPS testleri kullanılmıştır. Pesaran (2006)'nın bireysel CADF birim kök testinin ortalamalarını kullanarak tahminlemede bulunan Im, Pesaran ve Shin (2003)'ün testine bağlı CIPS istatistiği uygulanmaktadır.

3.1.2.2. Ortak İlişkili Etkiler-Ortalama Grup (CCE-MG) Yöntemi

Bir ülke içerisinde bir bölgede meydana gelen değişimin diğer bölgeleri etkilemesi nedeniyle bölgeler arasındaki bağımlılık artmakta, böylece bölgesel etkileşimin dikkate alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Başlangıçta, Pesaran ve Smith (1995) *Ortalama Grup* (Mean Group, MG) tahmincisini yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan bir tahminci olarak geliştirmişlerdir. Daha sonra, Pesaran (2006), paneli oluşturan yataykesitler arasında bağımlılığı dikkate alan *Ortak İlişkili Etkiler-Ortalama Grup* (Common Correlated Effects-Mean Group, CCE-MG) tahmincisini geliştirmiştir. Bu yöntem, her bölgeyi farklı bir şekilde etkileyebilecek olası ortak şokları kontrol etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, zaman içinde değişebilen ve bölgeden bölgeye farklılık gösteren hatta doğrusal ya da durağan olmayan bir davranış sergileyen gözlenmeyen ortak faktörlerin etkisini dikkate almada daha esneklerdir (Çoban ve Yılmaz, 2015).

Pesaran (2006) CCE-MG tahmincini aşağıdaki panel veri regresyonunu (1.5)-(1.7) numaralı denklemler ile tanımlamaktadır. $i = 1, \dots, N$ ve $t = 1, \dots, T$ için aşağıdaki modeller verilmiştir (Eberhardt, 2012):

$$y_{it} = \beta_i x_{it} + u_{it} \quad (1.5)$$

$$u_{it} = \alpha_{1i} + \lambda_t f_t + s_{it} \quad (1.6)$$

$$x_{it} = \alpha_{2i} + \lambda_t f_t + \gamma_t g_t + s_{it} \quad (1.7)$$

Burada, y_{it} ve x_{it} gözlemlenebilen faktörleri, β_i gözlemlenebilen birime özgü eğimleri ve u_{it} ise, gözlemlenemeyen faktörleri ve hata terimlerini içermektedir. (1.5) numaralı denklemde α_{1i} birimler arası zamana göre değişmeyen heterojenliği içeren sabit etkileri, f_t ise, yatay kesit bağımlılığı ve zamana göre değişen heterojenliği içeren heterojen faktör yükleri (λ_t) ile gözlemlenemeyen ortak faktörü ifade etmektedir. Bu notasyonlarda, yatay kesit bağımlılığı, panel birimleri arasında heterojenlik etkisi ile zamanla değişen gözlenemeyen etkileri ve tanımlama sorunlarını içermektedir (f_t söz konusu ise, β_i tanımlanamaz). CCE-MG tahmincisi ise, grup-spesifik regresyon denklemini basit ama güçlü bir genişletmeyle, başka bir deyişle x_{it} parametresi ve sabit katsayıların dışında bu eşitliğe bağımlı ve bağımsız

değişkenlerin yatay kesit ortalamalarını ($\bar{y}_t$ ve $\bar{x}_t$) ilave parametre olarak eklemek suretiyle bu sorunları ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla pratik olarak bu modelde, gözlemlenebilir değişkenler için $\bar{y}_t$ ve $\bar{x}_t$ yatay kesit ortalamaları hesaplanmakta ve daha sonra açıklayıcı değişkenler olarak her birime ait regresyon denklemlerine ilave edilmektedir (Çoban ve Yılmaz, 2015).

Bu yöntem MG tahmincisine benzer fakat CCE-MG, bağımsız değişkenlerin yatay kesit bağımlılığını içermesiyle farklılaşmaktadır. CCE-MG modeli, $N > T$ ve $N < T$ durumlarında kullanılabilen bir tahmincidir. Eğimin yatay kesitten yatay kesite değişmesine izin verilmektedir (Pesaran, 2006: 967).

3.1.3. İşsizlik ve Büyüme İlişisine Yönelik Ampirik Bulgular

3.1.3.1. CIPS Testi Sonuçlarının Analizi

Türkiye'de İBBS-Düzyey-2'deki 26 bölgeye yönelik olarak yatay kesit bağımlılığını dikkate alan CIPS Testi sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. CIPS Testi Sonuçları

Değişkenler	CIPS (düzyey)	CIPS (Birinci Fark)
lngdp	-2.068 (-2.25)	-3.247 (-2.25)
lnu	-2.078 (-2.25)	-2.504 (-2.25)
lnmu	-2.164 (-2.25)	-2.445 (-2.25)
lnfu	-2.152 (-2.25)	-2.616 (-2.25)

Not: parantez içindeki değerler %1 anlamlılık seviyesinde kritik değerleri ifade etmektedir.

Tablo 4 'te işsizlik ve GSYH'nin CIPS test sonuçları belirtilmektedir. Panel veri setinde uygulanan CIPS testlerinin sonucunda düzyey %1 kritik değeri serilerde panel veri setinin bir bütün olarak durağan olmayan süreç karakteristiğine sahip olduğu görülmektedir. İncelenen 26 Bölge için istatistiki CIPS değeri %1 düzyeyinde anlamlıdır.

3.1.3.2. Ortak İlişkili Etkiler-Ortalama Grup (CCE-MG) Yöntemi Sonuçlarının Analizi

Düzyey 2 bölgeleri için parametre tahmini yapılmaktadır. Bölgelerin tamamı için elde edilen ortak sonuçlar Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5.CCE-MG Modeli Genel Tahmin Sonuçları

	u-gdp	mu-gdp	fu-gdp
u	-0.1256***		
mu		-0.1249***	
fu			-0.0602***

Not: *** %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir

Tablo 5'te görüldüğü üzere araştırmanın bağımsız değişkeni ekonomik büyüme ve bağımlı değişkeni toplam işsizlik oranı arasındaki ilişki ve ekonomik büyüme ile kadın işsizlik oranı ve erkek işsizlik oranı arasındaki ilişki de istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Bununla birlikte bu sonuçlara göre her üç değişkenin de ekonomik büyümeyle arasında eksi yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Ekonomik büyüme artarken toplam işsizlik, kadın işsizlik ve erkek işsizlik oranı azalmaktadır. Ayrıca her bir bölge için tahmin sonuçları da Tablo 6 'da görülmektedir:

Tablo 6.CCE-MG Modeli Bölge Bazında Tahmin Sonuçları

Düzyey-2 Bölgeleri	u-gdp	mu-gdp	fu-gdp
TR10(İstanbul)	-0.2631***	-0.2509***	-0.2658***
TR21(Tekirdağ,Edirne,Kırklareli)	-0.1197**	-0.1547**	-0.0579
TR22(Balıkesir, Çanakkale)	-0.0913	-0.0533	-0.1139
TR31 (İzmir)	-0.2754***	-0.2736***	-0.1795
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	-0.2285***	-0.2094***	-0.1304**
TR33(Manisa,Afyon,Kütahya, Uşak)	-0.0676	-0.0698	-0.0482
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	-0.2167***	-0.2222***	-0.0927
TR42(Kocaeli,Sakarya,Düzce,Bolu, Yalova)	-0.4038***	-0.3591***	-0.1876
TR51(Ankara)	-0.2027**	-0.1881**	-0.0848
TR52(Konya, Karaman)	-0.0576	-0.1322	0.0230
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	-0.1799**	-0.1819**	-0.1149*
TR62 (Adana , Mersin)	-0.0605	-0.0759	-0.0229
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	-0.1084	-0.1032	-0.0676
TR71(Kırıkkale,Aksaray,Niğde,Nevşehir,Kırşehir)	-0.1322**	-0.1093**	-0.0391
TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat)	-0.0362	-0.1481	0.0289
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	-0.0377	-0.0427	-0.0311
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	-0.0460	-0.0434	-0.0344
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	-0.0000	-0.0215	0.0048
TR90(Trabzon,Ordu,Giresun,Rize,Artvin, Gümüşhane)	-0.2258**	-0.1551**	0.0605
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	-0.1924***	-0.1516***	-0.0038
TRA2(Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	0.0039	-0.0017	0.0168
TRB1(Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	-0.0737	-0.0229	-0.1566**
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	-0.1203***	-0.1467***	-0.0300
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	-0.1092	-0.1030	-0.0416
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	-0.0411	-0.0441	-0.0064
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	0.0198	0.0174	0.0094

Not:*,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Tablodaki rakamlar üçüncü gecikmeler dikkate alınarak Wald istatistiklerine göre raporlanmıştır.

Bölge bazında elde edilen sonuçlara göre, büyüme ile toplam işsizlik arasında işsizliğin işareti 12 bölge için negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.TR10 (İstanbul), TR21 (Tekirdağ, Edirne , Kırklareli), TR31 (İzmir), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik),TR42(Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51 (Ankara), TR61(Antalya, Isparta, Burdur),

TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça işsizliğin azaldığı sonucuna varılmaktadır.

Büyüme ile erkek işsizlik arasında, işsizliğin işareti 12 bölge için negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. TR10 (İstanbul), TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli), TR31 (İzmir), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51 (Ankara), TR61 (Antalya, Isparta, Burdur), TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA1(Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça erkek işsizliğin azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Toplam işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı bölgeler ile büyüme ile erkek işsizlik arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı bölgeler aynı olmasına rağmen büyüme ile kadın işsizlik arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı çok az sayıda bölge olduğu görülmektedir. TR10 (İstanbul), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR61 (Antalya, Isparta, Burdur), TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça kadın işsizliğin azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

İşsizlik kavramı birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu küçülen ekonomide, işsizlik oranları, kriz sonrası uygulanan ekonomik politikaları sonucu ekonomideki hızlı büyümeye rağmen, ciddi düşüşler yaşamamıştır. Genel iktisat teorilerine bakıldığında ise ekonomik büyümenin işsizliği azaltacağı öngörülmektedir.

İşsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında; yurt dışında bölgesel düzeyde incelemelere rastlanmakta ancak, ülkemizde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun Türkiye geneli verileri kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmamızda ise literatürden farklı olarak işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi İBBS Düzey-2 bölgelerinde 2004-2014 dönemi için incelenmektedir. Ayrıca büyüme ile işsizlik ilişkisini, toplam işsizliğin yanı sıra kadın-erkek işsizliği boyutunda da incelemekte ve söz konusu ilişkiyi daha detaylı ortaya koyma olanağı sunmaktadır.

Bu çalışmada TÜİK 'ten elde edilen verilerle İBBS Düzey-2 bölgeleri için 2004-2014 dönemi için işsizlik ve büyüme arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada, Pesaran (2006)'nın bireysel CADF birim kök testinin ortalamalarını alarak tahminlemede bulunan Im, Pesaran ve Shin (2003)'ün testine bağlı CIPS istatistiği kullanılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye de İBBS Düzey-2 bölgeleri için işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yapılan ampirik çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; işsizlik ile büyüme arasındaki karşılıklı nedensellik ilişkisi ortaya çıkmamaktadır. Yapılan parametre tahmininde ise, 26 bölge verilerinin ortalaması için yapılan analizde toplam işsizlik, kadın işsizlik ve erkek işsizlik ile büyüme arasındaki ilişki negatif yönde ve anlamlı

çıkarmakta, büyüme arttıkça toplam işsizlik, kadın işsizlik ve erkek işsizlik oranlarının azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bölge bazında sonuçlara bakıldığında ise, büyüme ile toplam işsizlik arasındaki ilişki için TR10 (İstanbul), TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli), TR31 (İzmir), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51 (Ankara), TR61 (Antalya, Isparta, Burdur), TR71(Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA1(Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça işsizliğin azaldığı sonucuna varılmaktadır.

Büyüme ile erkek işsizlik arasında, TR10 (İstanbul), TR21 (Tekirdağ, Edirne , Kırklareli), TR31 (İzmir), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42(Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51 (Ankara), TR61(Antalya, Isparta, Burdur), TR71(Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA1(Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça erkek işsizliğin azaldığı sonucu elde edilmektedir.

Toplam işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı bölgeler ile büyüme ile erkek işsizlik arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı bölgeler aynı olmasına rağmen büyüme ile kadın işsizlik arasındaki ilişkinin anlamlı çıktığı çok az sayıda bölge olduğu görülmektedir. TR10 (İstanbul), TR32 (Aydın, Denizli, Muğla), TR61 (Antalya, Isparta, Burdur), TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgelerinde ekonomik büyüme arttıkça kadın işsizliğin azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu araştırmadaki büyüme ile toplam işsizlik arasındaki ilişki sonuçları değerlendirildiğinde; büyümenin işsizliği azalttığı bölgelere bakıldığında genel olarak sanayileşmenin daha çok olduğu bölgeler olduğu ve bu bölgelerdeki büyümenin işsizliği çok az oranda azalttığı görülmektedir. Ancak söz konusu durumun diğer bölgeler için geçerli olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, Türkiye genelinde incelenen dönemde yüksek büyüme rakamlarına rağmen işsizliğin çok az

oranda azalması sonucunu açıklar niteliktedir. Türkiyedeki büyümenin belirli bölgelerdeki işsizliği azaltıp diğer bölgelerdeki işsizliği azaltmaması sonucu, işsizliği önleme amaçlı uygulanan ekonomik politikaların tüm bölgeler için etkili olamadığı şeklinde yorumlanabilir. Başka bir deyişle tüm ülke için geçerli olan genel ekonomik politikalar yerine bölgesel bazda ekonomik politikalar uygulanması gerektiği ve sanayileşmenin ülke geneline yayılması gerekliliğini karşımıza çıkarmaktadır. Bu politikalar uygulanırken bölgesel özellikler göz önünde bulundurularak bölgedeki iş gücü yapısının iyi analiz edilerek büyüme politikalarının buna göre şekillendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Erkek işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkiye dair sonuçlara bakıldığında, yukarıda bahsedilen toplam işsizlik ilişkisindeki bölgelerle aynı bölgeler olduğu ve çok yakın sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'deki işgücü piyasasının daha çok erkek nüfus ağırlıklı olma durumunu destekler niteliktedir.

Kadın işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkiye yönelik sonuçlar değerlendirildiğinde; büyümede meydana gelen değişimin, büyümenin, 26 bölge arasında yalnızca 4 bölgede kadın işsizliği düşürmesi diğer bölgelerde anlamlı bir ilişkinin olmaması sonucu, özellikle kadın işsizlik oranının azaltmak için uygulanan ekonomik politikaların yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde bulunan illerin içinde bulunduğu bölgelerde büyümenin kadın işsizliği azaltması sonucu, Türkiyede kadın istihdamının tarım sektöründen sonra, ikinci olarak, çalışma koşullarının daha kolay olduğu hizmetler sektöründe yoğunlaşması ve söz konusu bölgelerdeki hizmetler sektörünün diğer bölgelere göre daha gelişmiş olması ve bu bölgelerdeki toplumsal yapının kadınların iş hayatında bulunması durumuna yönelik olumlu bir bakışın sonucu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca söz konusu bölgelerdeki bu sonuçlar, Bölgelerin gelişmişlik düzeylerine paralel olarak kadına yönelik geleneksel tutucu bakışın değişmesi, gelişmiş bölgelerdeki eğitim seviyesinin yükselmesi sonucu kadına bakış açısında olumlu yönde değişmesi ile birlikte kadının çalışmasının normal karşılanması bulgularını doğrular niteliktedir. Bu bölgeler dışında Türkiye'de yalnızca TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) illerini kapsayan bölgede büyümenin kadın işsizliğini azaltması sonucuna ulaşılması, kadın işsizlik olgusunu çok daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu

sonuçlar kadın işsizlik oranının azaltıcı politikalar uygulanırken bölgelerin sosyoekonomik analizlerinin çok daha detaylı yapılarak ekonomik politikaların ve eğitim politikalarının kadınların işgücüne katılmalarını daha fazla arttıracak şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu alışmanın İBBS Düzey-2 bölgeleri için işsizlik ile büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle literatüre önemli bir katkı yapılacağı düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

Adanu K (2002) A Cross-Province Comparison of Okun's Coefficient for Canada. University of Victoria Working Paper Ewp 0204: 1-22.

Aktar İ, Öztürk L (2009) Can Unemployment be Cured by Economic Growth and Foreign Direct Investment in Turkey. International Research Journal of Finance and Economics 27: 203-211.

Akter N (2017) Unemployment Problem in Bangladesh and Its Impact on Economic Growth. <http://dspace.uiu.ac.bd/handle/52243/146> (2017)

Akcan AT (2016) 1980 Sonrası Türkiye'de Uygulanan Politikaların İşsizlik Üzerine Etkileri ve İşsizliğin Belirleyicileri Üzerine Ampirik Analiz. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Çanakkale.

Akkaya Y, Gürbüz R (2012) Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerine. Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni 2012/79, <http://www.tek.org.tr> (01 Eylül 2017).

Akpiliç F (2016) İşsizlik Oranı ve Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Zaman Serileri Yaklaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İstatistik Bölümü, Ankara.

Albayrak N (2013) İşsizlik ve Büyüme İlişkisi: 2000-2012 Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, Trabzon.

Amor MB, Hassine MB (2017) The relationship between unemployment and economic growth: is Okun's Law valid for the Saudi Arabiacase? International Journal of Economicsand Business Research 14 (1): 44-60

Arabacı RY, Arabacı Ö (2010) Asymmetries in Okun's Law: Evidence from Turkey", Industrial Relations in Europe Conference. Oslo Norway, August 2010

Arı A (2016) Türkiye'deki Ekonomik Büyüme ve İşsizlik İlişkisinin Analizi: Yeni Bir Eşbütünlük Testi. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 2

Aydın C (2017) Türkiye'de Bölgesel Enflasyonun Bölgesel İşsizlik ve Büyüme Üzerine Etkisi: Panel Yumuşak Geçişli Regresyon Yaklaşımından Yeni Kanıtlar. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi 3:114-131

Ayinde TO, Adakunle OA, Maitala AT (2017) Economic Growth and Sustainable Employment Generation: Empirical Validation of Okun's Law in Nigeria. Journal of Management, Economics, and Industrial Organization 2 (2): 33-59.

Aykırı M (2008) Ekonomik Büyüme-Enflasyon-İşsizlik İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama (1980-2005), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Ayhan F (2008) İşsizlik ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Türkiye Üzerine Analizine Yönelik Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ball LM , Leigh D, Loungani P (2013) Okun's Law: Fit at 50?. NBER Working Paper 18668. <http://www.nber.org/papers/w18668> (03 Kasım 2017).

Barışık S, Çevik Eİ, Çevik NK (2010) Türkiye'de Okun Yasası, Asimetri İlişkisi ve İstihdam Yaratmayan Büyüme: Markov-Switching Yaklaşımı. Maliye Dergisi 159: 88-102.

Beaton K (2010) Time Variation in Okun's Law: A Canada and U.S. Comparison Bank of Canada Working Paper 7: 1-17.

Binet ME, Facchini F (2013) Okun's Law in the French Regions: A Cross-Regional Comparison. *Economics Bulletin* 33(1): 420-433.

Birol ÖH , Gencer AH (2014) Neo- Klasik İktisat ve Neo-Klasik Sentez. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (1) :259-280

Biçerli MK (2007) Çalışma Ekonomisi (Beta Yayınevi, İstanbul).

Blackley PR (1991) The Measurement and Determination of Okun's Law: Evidence From State Economies. *Journal of Macroeconomics* 13(4): 641-656.

Bocutoğlu E (2009) Makro İktisat (Murathan Yayınevi, Trabzon).

Bozdağlıoğlu EY (2007) 1990'dan Günümüze Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısının Analizi. <http://www.akademikbakis.org/sayil1.htm>, (01 Aralık 2017).

Boztepe Y (2007) Türkiye'de İşsizlik Kavramı ve İşsizliğin Ortadan Kaldırılması ile İlgili Bir Model Oluşturulması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bulutay T (1995) Employment, Unemployment and Wages in Turkey ILO.

Büyükakın T (2007) Yeni Keynesyen İktisatı, Yeni Neo-Klasik Sentez mi? *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13: 22-36

Caraiani P (2006) The Relationship Between Unemployment and Output Cycles in Korea. *Romanian Journal of Economic Forecasting* 1: 51-64.

Christopoulos DK (2004) The Relationship Between Output and Unemployment: Evidence From Greek Regions. *Papers in Regional Science* 83: 611-620.

Ceylan S, Şahin BY (2010) İşsizlik ve Ekonomik Büyüme İlişkisinde Asimetri. Doğu Üniversitesi Dergisi 11(2): 157-165.

Çoban S, Yılmaz S (2015) Teknolojik Gelişme, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Düzey-1 Bölgeleri Üzerine Bir Uygulama <https://www.researchgate.net/publication/281776017> (01.04.2018)

Çondur F, Bölükbaşı M (2014) Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. Amme İdaresi Dergisi 47(2): 77-93

Demirgil H (2010) Okun Yasası’nın Türkiye için Geçerliliğine Dair Ampirik Bir Çalışma. Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 2(2): 139-151.

Dinler Z (2001) İktisada Giriş (Ekin Kitapevi, Bursa).

Dunsch S (2017) Youth and gender-specific Unemployment and Okun’s law in Germany and Poland. European University Viadrina Frankfurt (Oder) Department of Business Administration and Economics Discussion 397

Durmuş S, Akbulut H (2017) Türkiye Ekonomisinde İstihdam Yaratmayan Büyüme Sorunsalı. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi 2:98

Dritsaki C, Dritsakis N (2009) Okun’s Coefficient for Four Mediterranean Member Countries of EU: An Empirical Study. International Journal of Business and Management 4(5): 18-26.

Ergün S, Polat MA (2017) G7 Ülkelerinde CO₂ Emisyonu, Elektrik Tüketimi ve Büyüme İlişkisi. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 5 (2): 2063-264

Freeman DG (2000) Regional Tests of Okun's Law. Advances in Economic Research 6 (3): 557-570.

Florez LA, Pulido KL, Ramos MA (2018) Okun's Law Colombia: A non-linear Cointegration Approach. Borradores de Economia 1039

Gabrisch H, Buscher H (2005) The Unemployment-Growth Relationship in Transition Countries. Halle Institute for Economic Research 5: 1-26.

Gediz B, Yalçınkaya H(2000) Türkiye'de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 6: 164

Göker Z, Dane K (2013) Tam İstihdamın Sağlanmasında Maliye Politikasının Rolü ve Post Keynesyen Çözüm Önerileri. Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi 26: 103-119

Göçer İ (2015) Okun Yasası: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi 1

Haririan M, Bilgin MH, Karabulut G (2009) The Relationship Between GDP and Unemployment: Evidence from MENA Countries. Zagreb International Review of Economics & Business 13(1): 17-28.

Harris R, Brian S (2001) Testing for Asymmetry in Okun's Law: A Cross-Country Comparison. Economics Bulletin 5(2): 1-13.

Hanusch M (2012) Jobless Growth? Okun's Law in East Asia. Policy Research Working Paper 6156: 1-13.

Ismihan M (2010) A New Frame Work For output-Unemployment Relationship: Okun's Law Revisited. Munich Personal RePEc Archive 28135: 1-30.

Kargi B (2014) "Okun's Law and Long Term Co-Integration Analysis for OECD Countries (1987-2012)". International Research Journal of Finance and Economics(119): 77-85.

Kır M (2011) Türkiye’de büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkinin ampirik analizi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

Kibritçioğlu A (1998) İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 53(1): 207-230

Kitov OI (2011) Okun’s Law Revisited. Is There Structural Unemployment in Developed Countries. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1883003

Korkmaz A, Mahiroğulları A (2007) İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları- Türkiye ve AB Ülkeleri (Ekin Yayınevi, Bursa).

Köse Z (2016) Türkiye Ekonomisinde 2003-2014 Döneminde Ekonomik Büyüme İşsizlik ve Enflasyon İlişkisi. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları 1(1): 59-76

Knotek ES (2007) How Useful is Okun's Law. Economic Review Q IV: 73-103.

Lee J (2000) The Robustness of Okun's Law: Evidence From OECD Countries. Journal of Macro Economics 22 (2): 331–356.

Lordoğlu K, Törüner M (1995) Çalışma Ekonomisi (Beta Yayınevi , İstanbul).

Loria E, Leobardo J (2007) The Robustness of Okun’s Law: Evidence from Mexico. A quarterly validation, 1985.12006.4 http://www.economia.unam.mx/profesores/elori/PDFs/Articulos/the_robustness_of-okuns_law.pdf (01.12.2017).

Melguizo CC (2015) "An analysis of the Okun's Law for Spanish Provinces" IREA- Working Papers, IR15/001, pp. 1-37

Mojica MA, Tatlonghari VM (2017) The relationship between output growth and unemployment in the Philippines economy (1990-2014): An empirical analysis of variants of Okun's Law. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research* 5 (1)

Moosa AI (2008) Economic Growth and Unemployment in Arab Countries: Is Okun's Law Valid. *Journal of Development and Economic Policies* 10(2): 7-24.

Moazzami B, Dadgostar B (2009) Okun's Law Revisited: Evidence from OECD Countries. *International Business & Economics Research Journal* 8(8): 21-24.

Muratoğlu Y (2016) Büyüme ve İstihdam Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, <https://www.researchgate.net/publication/307445583> (25.12.2017)

Nazlıoğlu, Ş (2010), Makro İktisat Politikalarının Tarım Sektörü Üzerindeki Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Karşılaştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Noor Z, Mohamed NN, Ghani JA (2007) The relationship between output and unemployment in Malaysia: Does Okun's Law Exist? *International Journal of Economics and Management* 1(3): 337-344.

Ok S (2008) Ekonomik Büyüme ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Zayıflama Nedenleri ve Bu İlişkinin Güçlendirilmesinde İşkur'un Rolü. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.

Parasız İ (2003) Ekonomik Büyüme Teorileri (Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa)

Paya MM (1997) Makro İktisat (Filiz Kitapevi, İstanbul)

Paya MM (2013) *Makro İktisat* (Türkmen Kitapevi, İstanbul).

Prachowny MFJ (1993) Okun's Law: The Oretical Found Ations and Revised Estimates. *The Review of Economics and Statistics* 75: 331–336.

Pesaran MH (2006) Estimation and Inference in Large Heterogeneous Panels with a Multifactor Error Structure, *Econometrica*74 : 967-1012

Schorderet Y (2001) Revisiting Okun's Law: An Hysteretic Perspective. Department of Economics UC San Diego 13.

Silvapulle P, Moosa IA, Silvapulle MJ (2004) Asymmetry in Okun's Law. *The Canadian Journal of Economics* 37(2): 353-374.

Shoraj D, Kolaneci F (2012) Test of Okun's Law in Albania During the period 1995-2010. *Euro Academia Global Forum of Critical Studies*:1-10.

Sögner L, Stiasny A (2002) An Analysis on the Structural Stability of Okun's Law - a cross-country study. *Applied Economics* 14: 1775–1787.

Tarı R, Abasız T (2010) Asimetrik Etkiler Altında Okun Yasası'nın Eşik Hata Düzeltme Modeli ile Sınanması: Türkiye Örneği. *İktisat İşletme ve Finans* 25 (291): 53-77.

Tatoğlu FY (2011) The Long and Short Run Effects Between Unemployment and Economic Growth in Europe. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 12(1): 99-113.

Turan G (2015) Growth and Unemployment in Turkey. *Munich Personal RePEc Archive*. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/77773/> (10.01.2018)

Uysal D, Alptekin V (2009) Türkiye Ekonomisinde Büyüme – İşsizlik İlişkisinin Var Modeli Yardımıyla Sınanması (1980 – 2007). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25

Villiverde J, Maza A (2007) Oku's Law in the Spanish Regions. *Economics Bulletin* 18(5): 1-11.

Yahia AK (2018) Estimating Okun's Law For Malta. Munich Personal RePEc Archive. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/83961/> (07.06.2018)

Yazgan ME, Yilmazkuday H (2009) Okun's Convergence with in the U.S. Letters in Spatialand Resource Sciences2(2-3): 109-122.

Yılmaz GÖ (2005) Türkiye Ekonomisinde Büyüme İle İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi Sayı 2: 63-76.

Zagler M (2003) A Vector Error Correction Model of Economic Growth and Unemployment in Major European Countries and An Analysis of Okun's Law. Applied Econometrics and International Development 3(3): 93-118.

ÖZGEMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Turgut PENBEGÜL

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri ve Tarihi: Arapkir / 1984

Tel: 0507 786 66 45

E-posta: turgut_penbegul44@hotmail.com

Yazışma Adresi: Esentepe Mah. Manolya Sk. Emin Evler Sitesi No:3 Dr: 13

Merkez/NEVŞEHİR

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	İnönü Üniversitesi	2009

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2010-2012	Finansbank A.Ş.	Tic. Paz. Yetkilisi
2012-	Türkiye İstatistik Kurumu	Memur

YABANCI DİL

ÜDS: 58,5